

A close-up portrait of a middle-aged man with curly, graying hair and black-rimmed glasses. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is a soft, out-of-focus green and blue.

de Kanttekening

MAGAZINE

JANUARI 2022 | DEKANTEKENING.NL | PRIJS €5,99

‘Het EU-vluchtelingenbeleid is neokoloniaal, schizofreen en dodelijk’

Het dilemma van rente en huisbezit volgens Nederlandse moslims

Wat zijn de mensenrechten nog waard voor Europa?

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

Januari 2022
Jaargang 5 - nr. 49

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

EINDREDACTEUR
Arnout Maat

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Chris Aalberts, Amma Asante,
Tayfun Balcik, Özlem Bozkurt,
Thomas von der Dunk, Jaswina
Elahi, Dave Ensberg-Kleijkers,
Anne-Rose Hermer, Lody van de
Kamp, Ewout Klei, Caspar van de
Poel, Marcel Rijken, Gijs de Swarte

CONTACT / INFORMATIE

010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij. Moedig. Inclusief.

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

Derman Projects B.V.



6

**‘Het EU-vluchte-
lingenbeleid is
neokoloniaal,
schizofreen
en dodelijk’**

● OP DE COVER

**Het dilemma
van rente en
huisbezit volgens
Nederlandse
moslims**

● SAMENLEVING

24



● OP DE COVER

6 ‘Het EU-vluchtelingenbeleid is
neokoloniaal- schizofreen en
dodelijk’

● SAMENLEVING

12 Hangt het radicale ON
intrekking van de zendtijd
boven het hoofd?

14 Amma Asante - Nee Freek, ik ga
niet weg uit Nederland. En nu?

15 Chris Aalberts - Bij Forum
voor Democratie hebben ze
echte experts in de Nederlandse
cultuur

16 Amsterdam moet de deur sluiten
voor het CIDI, vindt BIJ1. Terecht?

18 Cancellen van ‘foute’ mensen:
góééééé of gezeik?

20 Tayfun Balcik - Demografisch
geknutsel door witte stadsplanners

21 Marcel Rijken - Niet klagen maar
dragen

22 Özlem Bozkurt - Open brief: beste
witte man, u bent van nature een
gelukzak

24 Het dilemma van rente en
huisbezit volgens Nederlandse
moslims



Wat zijn de mensenrechten nog waard voor Europa?

● WERELD

Slavernijhistoricus Karwan Fatah-Black: “We zijn onschuldig” is een vreemde reactie

● INTERVIEW

32



Naeeda Aurangzeb: ‘Ik denk dat de witte kant nu aan zet is’

● DE SWARTE BLADZIJDEN

● WERELD

- 26 Wat zijn de mensenrechten nog waard voor Europa?
- 30 Thomas von der Dunk – Kan en mag (of moet) je democratie afdwingen?
- 31 Lody van de Kamp – 150 miljoen voor Rembrandt, en dat in coronatijd?

● INTERVIEW

- 32 Slavernijhistoricus Karwan Fatah-Black: “We zijn onschuldig” is een vreemde reactie
- 37 Jaswina Elahi – Ongelijkheid, polarisatie: alleen ‘ernstig’ als ook autochtonen de dupe zijn
- 38 ‘Strikt ecologisch gezien passen in Nederland maar 1 of 2 miljoen mensen’

● KUNST & CULTUUR

- 41 Meer Nederlands dan Marokkaans, maar in beide werelden undercover

● DE SWARTE BLADZIJDEN

- 44 Naeeda Aurangzeb: ‘Ik denk dat de witte kant nu aan zet is’

● NIEUW IN NEDERLAND

- 46 ‘Wij zijn vluchtelingen. Geen criminelen. En wij hebben rechten’

In het kort.

Brussel: moslima's winnen rechtszaak, mogen weer naar college mét hijab

Een Belgische rechtbank heeft moslima's die met hoofddoek naar college willen in het gelijk gesteld: de Brusselse hogeschool Francisco Ferrer moet het hijabverbod dat zij eerder had ingesteld weer terugdraaien.



BEELD: COLLECTIF LES 100 DIPLÔMÉES

Begin december gingen studentes met hoofddoek weer voor het eerst naar school (foto), aldus het islamitische studentencollectief Collectif Les 100 Diplômées.

Vorig jaar demonstreerden zo'n 1.200 jongeren in Brussel tegen het hoofddoekverbod op de school. Honderden studentes zouden hun studies moeten opgeven, was toen de vrees.

De nieuwe gerechtelijke uitspraak is de laatste in een lange reeks van uitspraken waarin het 'verbieden van zichtbare religieuze en levensbeschouwelijke kentekens', zoals dat in België wordt genoemd, centraal staat. Op veel Belgische scholen is de hoofddoek al jaren verboden. ●

Dit zegt het regeerakkoord over de multiculturele samenleving

De term 'multiculturele samenleving' komt niet voor in het regeerakkoord van VVD, D66, CDA en ChristenUnie. Toch bepleit het akkoord de nodige veranderingen.

De coalitie wil een effectievere afhandeling van de toeslagenaffaire, waarin biculturele Nederlanders etnisch zijn geprofileerd. Dit geldt ook voor het AOW-gat waarmee veel Surinaamse Nederlanders die in Suriname geboren zijn kampen.

Er komt een actief emancipatie- en antidiscriminatiebeleid, belooft het akkoord. Voor onder meer antisemitisme, moslimhaat, haatzaaien en geweld tegen minderheden is 'geen plaats in onze samenleving'. Er komen meer mensen en middelen voor de nationale coördinatoren tegen discriminatie en antisemitisme, het College voor de Rechten van de Mens, de Ombudsman en de anti-discriminatievoorzieningen. Het kabinet maakt met hen een meerjarig plan tegen discriminatie, haatzaaien en racisme. Er komen ook boetes en een meldplicht voor discriminerende verzoeken aan makelaars, verhuurders, uitzendbureaus en vastgoedbemiddelaars. Discriminerende organisaties worden uit-

gesloten van overheidssubsidies en -opdrachten. Ook gaat de overheid de mogelijkheid van anoniem solliciteren onderzoeken.

De geest van Black Lives Matter is duidelijk te horen in het akkoord. 'Voor institutioneel racisme is geen plek in onze samenleving', stelt de coalitie. 'We zetten ons in tegen etnisch profileren. Overheids- en uitvoeringsorganisaties moeten hierbij het goede voorbeeld geven.'

Het Rijk zal tevens financieel bijdragen aan het aanstaande Slavernijmuseum. 'In aanloop naar het herdenkingsjaar 2023 besteden we extra aandacht aan dialoog over het slavernijverleden en heden-daags racisme.'

Het kabinet moet 'maatwerk' bieden om nieuwe Nederlanders taalniveau B1 te laten bereiken. Nieuwkomers worden gekoppeld aan een 'maatje', via vrijwilligersnetwerken en jongeren in hun maatschappelijke diensttijd, om hen in te wijden in de Nederlandse samenleving.

Er zal harder worden opgetreden tegen geweld dat door het akkoord aan 'nieuwkomers' wordt gekoppeld: de strafrechtelijke mogelijkheden om op te treden tegen eerwraak, huwelijksdwang en genitale verminking worden verruimd.

'De in de vorige periode ingeslagen weg met betrekking tot uitgereisde IS'ers wordt voortgezet', stelt het akkoord cryptisch. Dit kan betekenen dat IS'ers actief worden opgehaald, zoals de rechter in 2021 al een aantal keer gebod. De maximale straf voor deelname aan een terroristische organisatie wordt verhoogd naar twintig jaar. De coalitie wil ook sneller ingrijpen bij onderwijsinstellingen die 'anti-integratief, anti-democratisch of anti-rechtsstatelijk opereren'. Er komt een verbod op 'anti-democratische of anti-rechtsstatelijke' lesmaterialen. En een verbod op (mede)financiering van onderwijs vanuit 'organisaties die onze democratische rechtsstaat ondermijnen'.

Het kabinet zegt legale migratie mogelijk te willen maken, maar irreguliere migratie te bestrijden. 'Dit conform internationale verdragen en EU-regelgeving.' ●



Amma Asante nieuwe columnist bij de Kanttekening

Amma Asante is bestuurder en was politicus. Voor de *Kanttekening* zal zij elke zes weken een column schrijven.

Asante werd in 1972 geboren in Ghana. Ze emigreerde in 1978 naar Nederland in het kader van gezinshereniging. Ze groeide op in de Amsterdamse Bijlmer en studeerde Politicologie aan de Universiteit van Amsterdam.

Van 1998 tot 2006 zat Asante voor de PvdA in de Amsterdamse gemeenteraad. Van september 2016 tot maart 2017 was ze Tweede Kamerlid.

Sinds mei 2019 is Asante voorzitter van de Landelijke Cliëntenraad, een belangenvereniging die voor mensen opkomt die een uitkering ontvangen uit de Participatiewet.

In 2021 was Asante lijstduwer voor de PvdA bij de Tweede Kamerverkiezingen van maart. Sinds die maand is Amma Asante ook lid van BIJ1, de partij van Sylvana Simons die met een zetel in de Tweede Kamer werd verkozen.

In haar debuutcolumn hekelt Asante racisme in de Tweede Kamer - in het bijzonder het optreden van Freek Jansen van Forum voor Democratie, die vindt dat veel biculturele Nederlanders geen echte Nederlanders zijn.

Asante: 'Dit soort racisme werd normaliter geuit achter gesloten deuren, tijdens verjaardagen door die ene boze oom. Die oom draagt nu een maatpak en staat in de Tweede Kamer om mensen te vertegenwoordigen, wetten te maken en het kabinet te controleren.' ●

Met mooie woorden wint Rutte IV het biculturele vertrouwen niet terug



MEHMET CERIT

Hoofdredacteur / Directeur.

Mooie woorden uit het regeerakkoord: 'Een democratische samenleving kan alleen functioneren als we een grens trekken als vrijheden van de ander worden bedreigd, als iedereen meedoet en discriminatie wordt bestreden. Voor homohaar, antisemitisme, moslimhaat, eerwraak, genitale verminking, kinderhuwelijken, gedwongen huwelijken, haat zaaien en geweld tegen andersdenkenden en tegen minderheden is geen plaats in onze samenleving'.

En dan dit: 'De overheid zal als werkgever het goede voorbeeld geven door een actief diversiteits- en antidiscriminatiebeleid te voeren.'

Let wel: het gaat hier om het akkoord uit 2017. Toen de toeslagenaffaire, waarbij biculturele Nederlanders structureel etnisch zijn geprofileerd door de overheid, volop bezig was.

Ook in het regeerakkoord van 2021 staan mooie woorden over een rechtvaardige overheid die discriminatie wil aanpakken. Maar de vraag voor biculturele Nederlanders is: hoe oprecht zijn VVD, CDA, D66 en ChristenUnie, dezelfde vier partijen als in 2017, deze keer?

Gedupeerden van de toeslagenaffaire werden tot aan de Raad van State, de hoogste bestuursrechter in ons land, vermengd en in de steek gelaten. Door de overheid. En nu moeten ze ineens vertrouwen gaan krijgen in diezelfde overheid?

Neem ook het spionageschandaal in moskeeën, waar gemeenten illegaal undercoveronderzoek lieten uitvoeren. Of de 'Parlementaire ondervragingscommissie onge-

Iedereen is nu wel klaar met die mooie woorden

wenste beïnvloeding uit onvrije landen', die alleen moskeeën en islamitische organisaties kritisch tegen het licht hield. Of de schandalen binnen de politie. Rutte III zette institutionele discriminatie op de kaart door er zelf een patroon van te maken.

De rechtsstaat staat onder druk. De overheid overtrad stelselmatig de Grondwet. Veel biculturele Nederlanders zijn ongelijk behandeld. Zij geven de overheid structureel wantrouwen terug en denken: waarom zouden wij ons nog wél aan de regels houden?

Iedereen is nu wel klaar met die mooie woorden. Mensen willen dat de overheid haar beloftes nakomt. Niet voor niets is het vertrouwen in de politiek op een dieptepunt. De overheid moet goed blijven reflecteren op zichzelf en werken aan een functionerende rechtstaat. Dit is de enige manier om het vertrouwen terug te winnen. *De Kanttekening* geeft zes aanbevelingen:

1. De overheid hoort - zie ook artikel 1 van de Grondwet - onpar-

tijdig te zijn. Zij moet nu voor zichzelf formuleren: hoe kijken we naar de verschillende groepen biculturele Nederlanders? Voor de wet zijn zij gelijk, maar dat zien we niet terug in de praktijk. Dit moet worden rechtgetrokken.

2. De overheid moet geen beleid van wantrouwen richting minderheden voeren. Een voorbeeld van hoe het niet moet: de mate en exclusiviteit waarin de afgelopen jaren onderzoek werd gedaan naar de verschillende moslimgemeenschappen. Dit versterkte het wantrouwen over en weer alleen maar.

3. Samenwerking van de overheid met de verschillende gemeenschappen loont - beide kanten op. In het regeerakkoord staat nu dat er een plan wordt gemaakt met de nationale coördinatoren tegen antisemitisme en discriminatie. Maar als je discriminatie echt goed wil aanpakken, zet dan ook in dat plan dat je hierbij de verschillende gemeenschappen betreft.

4. Het helpt ook om delicten tegen minderheden, zoals bij anti-

semitisme al terecht gebeurt, apart te registreren. Nu hebben bijvoorbeeld moslims - ook terecht - het gevoel dat discriminatie tegen hen niet even hard wordt aangepakt. Meten is weten. Hoe kun je iets goed aanpakken, als je niet eens weet wat de omvang en aard ervan is?

5. Er moeten gevolgen komen voor ambtenaren die discrimineren. Nu hebben biculturele Nederlanders het idee dat ze vogelvrij zijn en de daders straffeloos. Een boete voor de Belastingdienst, zoals laatst gebeurde vanwege de toeslagenaffaire, is een lachertje. Een ambtenaar die discrimineert rijdt niet door rood. Hij schendt artikel 1 van de Grondwet.

Ik kreeg laatst, als een van velen, een excuusbrief van de Belastingdienst: 'Sorry, ook u zat in het systeem.' Maar ik wil geen sorry. Ik wil weten wie mij heeft geprofileerd. Maak dit transparant. En het moet helder zijn: een ambtenaar die discrimineert moet een nieuwe baan zoeken, de leidinggevende die hiertoe opdracht gaf moet voor de rechter verschijnen.

6. Een stuurgroep, bestaande uit deskundigen en burgers, moet de overheid scherp houden op het gelijk behandelen van alle burgers. Ja, we hadden al de Ombudsman en het College voor de Rechten van de Mens, maar zie eens waar we nu zijn aanbeland.

Misschien dat de nationale coördinatoren een rol kunnen vervullen in zo'n stuurgroep. Als die er maar komt. Want een mooi verleden geeft al geen garantie voor een mooie toekomst, maar mooie woorden na een slecht verleden? Die zijn al helemaal weinig waard. En nu aan de bak. ●

Op de cover.



‘Het EU–vluchtelingenbeleid is neokoloniaal, schizofreen en dodelijk’

In hoeverre is Nederland een migratieland? Hoeveel vluchtelingen kunnen we opvangen? En hoe belangrijk is het draagvlak onder de bevolking?

● EWOUT KLEI

Hoewel corona dit jaar wederom de krantenkoppen beheerste, was 2021 ook het jaar van de migrant. Afgelopen jaar berichtte de Kanttekening uitgebreid over de pushbacks, het illegaal terugduwen van migranten door Griekenland, het Afghaanse vluchtelingendrama en de humanitaire crisis bij de Pools-Belarussische grens.

We spraken hierover met Leo Lucassen (1959), hoogleraar Arbeids- en Migratiegeschiedenis en directeur van het Internationaal Instituut van Sociale Geschiedenis (IISG). Onlangs verscheen het boek *Migratie als DNA van Amsterdam*, dat hij met zijn broer Jan Lucassen schreef.

Op dit moment zitten veel vluchtelingen vast bij de Pools-Belarussische grens? Hoe moeten Polen en de EU op deze crisis reageren?

‘Ze reageren paniekerig en angstig. Dit past binnen het beleid dat al wat langer bestaat en sinds 2015 is versneld, toen grote aantallen Syriërs deze kant op gingen. De Euro-

‘Als een wit persoon vergelijkbaar geweld gebruikt, dan zie je dat de media daar veel voorzichtigere etiketten aan plakken’

pese Unie heeft het VN-Vluchtelingenverdrag uit 1951 de facto buiten werking gesteld. Met als belangrijkste middel dat de EU probeert te voorkomen dat asielzoekers überhaupt het territorium van een lidstaat van de EU bereiken.’

Vandaar ook vluchtelingendeals met landen als Turkije?

‘Precies. De EU heeft deze ook gesloten met landen als Mali, Niger en Tsjaad. Feitelijk is dit beleid neokoloniaal. De EU probeert de bewegingsvrijheid van mensen in Afrika te beperken. Lang niet alle

migranten uit Afrika die naar het noorden trekken, willen naar de EU migreren. Velen zoeken werk in Noord-Afrika, blijkt uit onderzoek. En het wrange is: de EU kampt nu met een krappe arbeidsmarkt, mede vanwege de krimpende bevolking. Er wordt nu wel actief naar nieuwe arbeidsmigranten gezocht, maar die komen uit Vietnam, Thailand en Mongolië. Terwijl migranten uit Afrika en het Midden-Oosten niet welkom zijn. Het EU-beleid is schizofreen en dodelijk, want duizenden migranten sterven in hun tocht over de

Middellandse Zee.

‘Wat ik zou willen is een rationelere en humanere aanpak. We kunnen niet de hele wereld opvangen, dat begrijp ik ook wel. We kunnen echter wel helpen en een beter en coherenter beleid voeren. Maar dat gebeurt niet.’

De Belarussische president Aleksandr Loekasjenko en eerder de Turkse president Erdogan proberen de EU te chanteren met vluchtelingen. Hoe kan de EU dit voorkomen?

‘Door zich niet chantabel te maken. De EU-landen moeten hun vluchtelingenbeleid herijken en asielzoekers een faire kans geven hun verzoek te laten beoordelen en meer kanalen creëren voor arbeidsmigratie. Er zijn rationele argumenten voor een ander beleid. We zijn een Europese gemeenschap van 450 miljoen mensen. We kunnen, vanwege de krimpende bevolking, sowieso honderdduizenden nieuwe mensen gebruiken. We kunnen dit nieuwe migratiebeleid combineren met een ruimhartiger vluchtelingenbeleid. Maar dat gebeurt niet door de billenknijsige houding van de EU.’

In de zomer probeerden tienduizenden Afghanen hun vaderland te ontvluchten, toen de Taliban de macht in het land overnamen. Op dit moment is Nederland een nieuw lijstje met evacués aan het maken. Hoever moet Nederland gaan om die hier te krijgen?

‘Het is schandalig hoe Nederland deze Afghanen heeft behandeld, ook als je de Nederlandse houding vergelijkt met die van andere westerse landen. Afghanen die Nederland hebben geholpen zijn door de Nederlandse staat in de steek gelaten. We hebben hier een ereschuld. Pas op het allerlaatste moment werd er actie ondernomen. Er was niks voorbereid. Nederland heeft bewust de ogen gesloten voor een humanitaire ramp waarvan we wisten dat die mogelijkerwijs zou plaatsvinden.

‘Het beleid is wel in lijn met het verkiezingsprogramma van de VVD, die zo min mogelijk vluchtelingen wil. Maar rationeel is het niet. Uit integratiecijfers blijkt dat mensen uit Irak, Iran, Afghanistan en Syrië goed integreren in de Nederlandse maatschappij. Er is geen Afghanenprobleem, Iraakenprobleem, Iraniërprobleem of Syriërprobleem. Veel kinderen van deze migranten doen het gemiddeld genomen beter dan hun Nederlandse klasgenoten.’

De achterbannen van VVD en CDA zien dit wellicht anders.

‘Dat klopt. Dat is ook de ware reden van het dralen van de regering: de angst van de VVD en het CDA voor de PVV en andere radicaal-rechtse partijen. Ze willen hen de wind uit de zeilen nemen, maar inmiddels varen ze op dit punt gewoon mee in hun anti-immigratievloot. Interessant is in dit verband de vergelijking met de immigranten uit Indonesië en Molukkers, die door Indonesië als collaborateurs werden beschouwd omdat ze het Nederlandse bewind hadden gesteund. Zeventig jaar geleden zat de Nederlandse regering ook niet op hen te wachten, maar minister-president Willem Drees zei dit niet *front stage*. Hij zei: ‘Natuurlijk vangen we hen op, het zijn immers repatrianten’, hoewel een groot deel nog nooit in Nederland was geweest. Dit was een boodschap

‘De EU heeft het VN Vluchtelingenverdrag uit 1951 de facto buiten werking gesteld’

aan de Nederlandse bevolking om draagvlak te creëren. Hoewel Nederland achter de schermen probeerde om de groep die naar Nederland vertrok zo klein mogelijk te houden, communiceerde Drees dit niet naar de Nederlandse bevolking. Minister-president Mark Rutte en de VVD doen precies het omgekeerde. Met als gevolg minder draagvlak voor de opvang van Afghanen.’

Griekenland maakt zich schuldig aan illegale pushbacks, waarbij vluchtelingen niet de kans krijgen om asiel aan te vragen en in het geheim en gewelddadig worden teruggestuurd. Hoe zorgen we ervoor dat dit niet meer gebeurt? Met sancties vanuit de EU? Of denkt u dat de EU eigenlijk wel blij is met wat Griekenland aan het doen is?

‘Het laatste helaas. De EU vindt het allemaal prima en zal geen sancties opleggen aan Griekenland. Het beleid tegen migranten kan blijkbaar niet afschrikwekkend genoeg zijn. De EU wil namelijk niet dat ze deze kant opkomen. Uiteraard zal de EU dit nooit openlijk toegeven. Maar ze vindt dit wel. Het vluchtelingenbeleid van de EU is echt een schandvlek. De Unie klopt zich op de borst als verdediger van de mensenrechten, maar gaat hier enorm in de fout.

‘Voorzitter van de Europese Commissie Ursula von der Leyen heeft lidstaten die aan Belarus grenzen (zoals Polen) toestemming gegeven om migranten terug te sturen. Hiermee schendt ze het recht om asiel aan te vragen en het beginsel van *non-refoulement*: dat je geen vluchtelingen terug mag stu-

ren naar landen waar zij risico lopen te worden vervolgd.’

Er wordt wel eens onderscheid gemaakt tussen migranten en vluchtelingen. Migrant zouden naar Europa willen uit economische motieven, vluchtelingen omdat ze op de vlucht zijn geslagen. In hoeverre is dit onderscheid terecht?

‘Het is een ingewikkelde kwestie. Maar in de wetenschap definiëren we migratie als de tijdelijke of permanente verhuizing binnen een land of tussen landen. Die migranten hebben verschillende motieven zich te verplaatsen, waaronder ook politieke. Het onderscheid tussen migranten en vluchtelingen wordt in het politieke en publieke debat - en beleid - gemaakt om ‘echte’ vluchtelingen te onderscheiden van ‘economische migranten’, maar dat onderscheid kun je niet zo scherp trekken. Migrant die om politieke redenen vluchten, hebben ook economische motieven: ze willen naar Duitsland bijvoorbeeld of de Verenigde Staten omdat ze hopen daar een nieuw en beter leven op te bouwen. Daarnaast kunnen gastarbeiders ook politieke motieven hebben: Spaanse gastarbeiders die in de jaren zestig en zeventig naar Nederland migreerden deden dat niet alleen voor werk, maar ook om aan de dictatuur van Franco te ontsnappen.

‘Als historicus kijk ik natuurlijk naar de geschiedenis. Je hebt heel weinig voorbeelden van vluchtelingen die met een bajonet in de rug de grens overgingen. In 1685 werd in Frankrijk het Edict van Nantes herroepen, waardoor er een einde kwam aan de godsdienstvrijheid

voor de protestantse Hugenoten. De meesten van hen besloten toen om toch maar katholiek te worden. Zo’n tien procent vluchtte het land uit, maar wel naar landen waar ze zich economisch konden ontplooiën: Nederland, Pruisen, Zuid-Afrika.’

En hoe zit het met de huidige groepen migranten?

‘Zo’n driekwart van de asielzoekers die naar de EU komen, is afkomstig uit de erkende conflictgebieden. Vluchtmotieven spelen voor de migranten ook een belangrijke rol. Het is geen ongedifferentieerde massa die hiernaartoe komt. Overigens moet opgemerkt worden dat het Westen een aanzienlijk aandeel heeft gehad in de implosie van een aantal staten in die regio. Kijk bijvoorbeeld naar de puinhoop in Irak en Afghanistan na de invasie door Amerikaanse en Russische troepen.’

Wat vindt u van het door de VVD bepleite idee van opvang in de regio? Werkt dit?

‘Dat gebeurt allang, en volop. 85 tot 90 procent van de vluchtelingen in de wereld wordt opgevangen in de regio. Een deel gaat niet eens het land uit. Mensen hebben vaak niet het geld om verder te reizen, want mensensmokkelaars zijn niet gratis. En omdat de EU de grenzen hermetisch heeft afgesloten, wordt de prijs nog verder aangejaagd.

‘Het is een mythe dat iedereen naar de EU wil afreizen. Interessant in een onderzoek uit april 2021, waarin Syriërs in Turkije wordt gevraagd of zij naar Europa willen doorreizen. Het leeuwendeel antwoordde ‘neen’. 53 procent wil in Turkije blijven, slechts 22 procent wil naar een Europees land doorreizen. Syriërs hebben hun kinderen op een Turkse school, werk in Turkije, ze vinden het klimaat fijn, de keuken, de islamitische cultuur.’

De VVD geeft dus een valse voorstelling van zaken?

‘De VVD suggereert ten onrechte dat opvang in de regio nauwelijks voorkomt en dat alle migranten naar de EU willen doorreizen, met als doel dat er nog minder migranten komen. Daarnaast doet de VVD maar heel weinig om meer opvang

in de regio aantrekkelijker te maken, want daarvoor zijn veel grotere investeringen in de regio nodig en daar is de partij niet voor.'

Toen u over de repatrianten en Drees sprak ging het over draagvlak. Maar het is toch wel belangrijk om hier als overheid rekening mee te houden? De meeste Nederlanders willen, helaas voor u, gewoon minder migranten.

'Er wordt vaak gedaan alsof draagvlak niet beïnvloedbaar is, maar het tegendeel is het geval. Draagvlak kan worden gecreëerd en worden afgebroken. Als je migranten framet als profiteurs of erger, dan maakt dat geweldig veel uit voor het draagvlak. Na 1933 zat Nederland niet op Joodse vluchtelingen uit nazi-Duitsland te wachten. Het blote feit dat iemand Joods was, was al een reden om hem terug te sturen, want Nederland wilde helemaal geen vluchtelingen. Belangrijk is dat je de overeenkomsten benadrukt en niet de verschillen. De repatrianten hoorden bij ons, de Joden niet.

'Toen in 1956 veel Hongaren naar Canada vluchtten, benadrukten katholieke kranten de geloofsband die ze hadden met katholieke vluchtelingen. Dit zorgde er mede voor dat Canada veel Hongaarse vluchtelingen opving. Ze werden bovendien gezien als democraten die vluchtten voor het communisme. Critici benadrukten echter de verschillen met de Hongaren. Zij zouden al zo erg verpest zijn door het communisme, dat ze een gevaar vormden voor Canada.'

Wat is volgens u de les voor het heden?

'In Nederland doen kranten als *de Telegraaf* er soms alles aan om het draagvlak voor migranten te verkleinen, door berichten over asielzoekers die zich zouden misdragen in Ter Apel en omgeving. Dat sommige asielzoekers zich misdragen is duidelijk, maar voor een deel is dat ook het gevolg van bewuste *Verelendung* (het in steeds slechtere sociale omstandigheden laten geraken, red.). De opvang is heel krap, iedereen moet naar Ter Apel. Dit leidt tot irritatie aan de kant van asielzoekers, sommigen gaan over



DE GRIEKSE PREMIER KYRIAKOS MITSOTAKIS (BEELD: TWITTER)

'De EU zal geen sancties opleggen aan Griekenland. Het beleid tegen migranten kan blijkbaar niet afschrikwekkend genoeg zijn'

de schreef en *de Telegraaf* blaast dit soort incidenten enorm op.'

U had het over overeenkomsten en over een geloofsband. Betekent dit dat het integreren van islamitische migranten moeilijker is, omdat zij een andere religie aanhangen en er met hen minder solidariteit wordt gevoeld?

'Uit studies blijkt dat moslims niet slechter integreren dan andere groepen. Als er soms moeilijkheden zijn, dan komt dit vooral door sociaaleconomische oorzaken. Sommige hele strenge gelovigen houden meer afstand tot de rest van de samenleving, maar het gaat om een kleine minderheid. Bovendien is dat niet typisch islamitisch, want je hebt ook ultra-orthodoxe Joden en steile christenen.'

Mag je als land zeggen dat je maximaal een x aantal vluchtelingen wil opvangen? Zodat je een grens kunt stellen?

'Natuurlijk mag dat. Alles mag. Je

mag ook vinden dat je helemaal geen vluchtelingen wil, of dat Nederland het VN-Vluchtelingenverdrag moet opzeggen. Maar of dat verstandig is, dat is een andere vraag.

'Het idee van quota vind ik best wel interessant. Het is best denkbaar dat je zegt dat je op basis van je opvangcapaciteit - omvang van het land, aantal inwoners, economische mogelijkheden - maar zoveel vluchtelingen maximaal wil opvangen. Dat is in ieder geval te prefereren boven het weren van zoveel mogelijk mensen. Het VN-Vluchtelingenverdrag van 1951 spreekt niet over quota, maar het is evident dat landen niet een onbeperkt aantal vluchtelingen kunnen opnemen. En dat is ook niet aan de orde. Je zou bijvoorbeeld kunnen denken aan een bovengrens van veertigduizend vluchtelingen per jaar. Die vluchtelingen moet je dan wel zo snel mogelijk een plek in de samenleving geven. Dat is beter dan het huidige beleid dat op

afschrikking is gebaseerd, vanwege de angst voor de - nooit bewezen aanname van - aanzuigende werking.'

In hoeverre bent u tevreden met het huidige integratiebeleid van Nederland?

'Dat kan veel beter. Het beleid zoals dat er nu is, en dat je al zag in de jaren negentig van de vorige eeuw, heeft als doel dat vluchtelingen het hier niet al te gezellig krijgen. Migrantten krijgen het gevoel dat ze niet welkom zijn in Nederland. Ze moeten allerlei horden nemen om erkend te worden, om een nieuw leven hier op te bouwen. In de jaren negentig verbleven velen van hen jaren in een asielzoekerscentrum voordat ze duidelijkheid hadden en hun leven weer konden voorzetten. Dat is niet alleen onmenselijk, maar op deze manier doof je ook al gauw ieder initiatief en vernietig je als Nederlandse overheid menselijk kapitaal. Asielzoekers mogen eerst niet werken, en vaak worden hun diploma's ook niet erkend. We moeten ons pro-actiever opstellen. Migrantten helpen met bijscholing, bijvoorbeeld.'

Weet u, als historicus, ook voorbeelden van hoe het wel moet?

'Bijvoorbeeld het Israëlsche integratiebeleid voor Joden van overal uit de wereld. Op de staat Israël is van alles aan te merken, maar dit doen ze goed. Israël begrijpt dat de nieuwkomers moeten kunnen functioneren in hun nieuwe vaderland en heeft daarom al in de jaren vijftig een goed geoliede integratiemachine ontworpen.

'Een ander voorbeeld zijn de zogenoemde *Aussiedler*, Rusland-Duitsers die na de val van de Sovjet-Unie naar Duitsland emigreerden. Ze stamden af van Duitsers die in de tweede helft van de achttiende eeuw naar Rusland waren gelokt door Catherine de Grote en tweehonderd jaar later, dankzij een nieuwe Duitse wet, opeens de mogelijkheid hadden om Duitser te kunnen worden. Vaak spraken ze de Duitse taal niet eens. Na 1991 zijn meer dan een miljoen Rusland-Duitsers naar Duitsland gekomen. Er is een hele

bureaucratie in het leven geroepen om dit integratieproces in goede banen te leiden. En dat is goed gelukt. Tegelijkertijd werd er voor de vluchtelingen uit het Midden-Oosten, die in Duitsland asiel aanvroegen, weer bar weinig gedaan.

‘Een derde voorbeeld is het buddysysteem in Canada en de Verenigde Staten, landen met een sterke *civil society*. Migranten worden daar aan een ‘buddy’ gekoppeld, die hen wegwijs maakt in het land, hen aan een baan helpt, enzovoort. In Nederland is dat systeem echter niet zo werkbaar meer, want kerken en andere maatschappelijke instellingen stellen tegenwoordig nog maar weinig voor.’

Nederland is altijd al een migratieland geweest. Denk aan de Joden en Hugenoten die naar Nederland vluchtten, maar ook aan de Duitse arbeidsmigranten. Is de situatie nu niet heel anders, omdat de migranten nu komen uit islamitische en Afrikaanse landen met heel andere culturen?

‘Die culturele verschillen worden nu enorm opgeblazen. Ja, mensen komen nu van verder. En ja, hun culturele achtergrond is op een aantal punten anders. Maar we vergeten dat er ook veel overeenkomsten zijn. In de zeventiende eeuw was uiteindelijk ‘maar’ een kwart van de migranten vluchteling. Driekwart bestond uit laagopgeleide arbeidsmigranten. Natuurlijk, het waren vooral Duitsers, maar de culturele verschillen waren toen veel groter. Katholieken en Joden werden als ongewenst gezien. Joden werden op eenzelfde manier gezien en behandeld als de moslims nu. Katholieken en protestanten stonden toen vijandig tegenover elkaar. Daarnaast bleven kerken lange tijd de taal van het land van herkomst voeren. In Lutherse kerken was dat Duits, in de Waalse kerken van de Hugenoten was dat Frans.

‘Het integratieproces van nu gaat heel snel, dankzij onderwijs, de arbeidsmarkt, maar ook de alom tegenwoordige populaire cultuur. Binnen één generatie hebben migranten de taal onder de knie. Ook zie je dat georganiseerde religie minder belangrijk wordt. De meeste moslims houden vast aan



BEELD: ATLAS CONTACT

‘Culturele verschillen worden enorm opgeblazen; het integratieproces van nu gaat heel snel’

hun geloof, maar de islambeleving wordt individueler. Als je bedenkt dat Turkse en Marokkaanse Nederlanders laagopgeleid waren en - achteraf gezien - op een heel beroerd moment (het begin van een lange recessie, red.) hun gezinnen lieten overkomen, mogen we niet mopperen. Veel van hun kinderen doen het wonderbaarlijk goed, zo laat het jaarrapport van het CBS uit 2020 zien. Maar helaas beheerst het pessimistische frame van Pim Fortuyn en zijn epigonen nog steeds ons land. We zien daarvoor niet de sprongen die migranten hebben gemaakt.’

In populistische en extreem rechtse kringen circuleren veel complottheorieën over vluchtelingen en migranten. Denk aan Eurabië van Bat Ye'or, dat de Europese elites Europa zouden willen islamiseren, of Le Grand

Remplacement van Renaud Camus, dat het ‘witte’ Europa wordt vervangen door zwarte mensen. Hoe kun je dit soort ideeën het beste bestrijden?

‘Echte complotdenkers overtuig je natuurlijk nooit, maar tegelijkertijd kun je wel voorkomen dat dit soort ideeën zich meer verspreiden. Feiten, kennis en een ander perspectief kunnen als vaccin dienen. In het net verschenen boek *Migratie als DNA van Amsterdam*, dat ik samen met mijn broer Jan heb geschreven, constateren we dat de stad Amsterdam inderdaad enorm is veranderd qua demografische samenstelling. Een complotdenker zegt dan: ‘Zie je wel, we worden vervangen, de meerderheid is de minderheid geworden.’ Maar dat gebeurde ook in het verleden. De demografische veranderingen in de zeventiende eeuw waren nóg groter. Complotdenkers denken dat

migranten ‘onze’ samenleving overnemen en hun wil opleggen. Maar hier is absoluut geen sprake van. De stad verandert zeker, maar instituties blijven stabiel en er is veel continuïteit. Bovendien voelen de meeste migranten zich loyaal aan hun stad, en dat geldt zeker voor hun daar geboren kinderen. Ze zijn Amsterdammer en voegen nieuwe elementen toe aan de stad. Amsterdam functioneert nu niet slechter dan in 1980, toen er minder migranten waren. Sterker nog, het gaat nu economisch veel beter met de stad.

‘Racistische complotdenkers geloven dat mensen niet kunnen veranderen, dat migranten altijd hetzelfde blijven. Maar dat correspondeert niet met de feiten. Tegelijkertijd sta ik, als historicus, sceptisch tegenover het idee van ‘superdiversiteit’ (de notie dat er als gevolg van migratie straks geen meerderheidscultuur meer bestaat, red.). Amsterdam heeft 180 nationaliteiten. Er is geen meerderheid meer, zeggen sommige sociologen en antropologen. Maar tegelijkertijd zie je dat migranten integreren in de samenleving, zich op grote lijnen aanpassen aan de meerderheid, maar tegelijkertijd de nieuwe meerderheidscultuur mede vormgeven. Zulke tweezijdige integratieprocessen zijn de regel, ook al hebben de insiders meer macht dan de nieuwkomers. Door het dagelijks met elkaar samenleven en het gebruikmaken van dezelfde instituties groeien burgers naar elkaar toe en is er op de langere termijn sprake van homogenisering. Het idee van superdiversiteit kijkt te eenzijdig naar het heden en onderkent de effecten van deze langetermijnprocessen onvoldoende.’

Komt het chagrijn van een deel van onze samenleving met de islam niet voort uit de post-vertuilde, seculiere meerderheidscultuur van de jaren negentig?

‘Deels wel, ja. Na de jaren zestig werd religie min of meer uit openbare leven gebannen. Veel mensen voelden zich bevrijd van de kerk en zagen dat als een van de grote verdiensten van de jaren zestig. En toen opeens kwam de islam met de komst van nieuwe migranten. Heel

interessant is in dit verband de Rushdie-affaire. In zijn roman *De Duivelssverzen* nam Salman Rushdie de islam op de korrel. Opgehitst door de fatwa van ayatollah Khomeini eisten in 1989 groepen moslims dat het boek ook in Nederland verboden zou worden. Interessant is dat destijds vooral 'links' furieus reageerde. Jan Blokker van *de Volkskrant*, Rinus Ferdinandusse van *Vrij Nederland* en Gerrit Komrij: de linkse spraakmakers dus. Hun reactie was heel hard. En kwam ook voort uit frustratie. Ze dachten eindelijk van religie af te zijn - en nu kregen ze dit.

'Een tweede factor is het nieuwe vijandbeeld dat in het Westen opgang maakte, na de val van de Berlijnse Muur in 1989 en het einde van de Sovjet-Unie in 1999. Al vijf jaar voor de aanslagen van 9/11 had Samuel Huntington in zijn boek *The Clash of Civilizations* de islam als nieuwe vijand aangewezen. We hebben nu in het Westen te maken met islamofobie, een complotachtig denken waarbij alle moslims over één kam worden geschoren en hun cultuur als onveranderlijk wordt gezien, wat in veel gevallen uiteindelijk een racistische vorm aanneemt. Het hoeft geen betoog dat dit verder gaat dan kritiek op een godsdienst.'

U wordt als wetenschapper regelmatig activisme verweten, omdat u als publiek intellectueel opkomt voor de vluchtelingen en kritiek heeft op populistische politiek en het vluchtelingenbeleid. Bent u een activistische wetenschapper?

'Het ligt er natuurlijk aan wat je precies onder activistisch verstaat. Als je daarmee bedoelt dat je je op grond van wetenschappelijke inzichten en feiten mag of moet bemoeien met het maatschappelijke debat? Ja, is mijn antwoord dan, dan ben ik een activistische wetenschapper. Maar dat is natuurlijk niet wat mensen die mij - en andere collega's - activisme verwijten bedoelen. Zij bedoelen dat wij onze mening onder het mom van wetenschap proberen te verkopen. Ze proberen mij en andere wetenschappers die zich roeren in het maatschappelijke

debat te delegitimeren. Natuurlijk hoef je het niet met mijn inzichten eens te zijn. Wetenschap functioneert met tegenspraak. Maar kom dan met argumenten, niet met verdachtmakingen.'

Bent u toch niet stiekem bang dat te veel activisme uw geloofwaardigheid beschadigt? Denk aan uw Leidse collega rechtsfilosoof Paul Cliteur, die door weinigen nog serieus wordt genomen.

'Cliteurs interventies in het publieke debat zijn maar zeer ten dele op zijn wetenschappelijk onderzoek gebaseerd. Hij verkon- digt vooral zijn eigen mening. Daarnaast, en dat vind ik proble-

ook als het rechts is? Of is links activisme in de wetenschap gewoon de norm?

'Hofhuis en Pas maakten in hun stukken gebruik van stropopredeningen. Ze zijn daarom - terecht - afgedroogd door collega-wetenschappers, zoals (de Leidse hoogleraar, red.) Judi Mesman. Je moet wel goed geïnformeerd zijn en een goed onderbouwd betoog houden. Op basis van enkele incidenten de hele wetenschap aanvallen, dat is onwetenschappelijk. Het is onzin dat 'wokisme', wat dat dan ook precies moge zijn, de wetenschap stormenderhand overneemt. Daarbij komt dat 'woke' een scheldwoord is geworden, net als 'politiek

zeggen, omdat ze vrezen voor hun carrière: progressieve ideeën zetten de toon op de academie. Ik kan dat natuurlijk niet verifiëren, maar kan mij er wel iets bij voorstellen. Mijn promotor, VU hoogleraar George Harinck, vertelde mij ook zulke verhalen.

'Mensen zijn mensen. Dat sommige wetenschappers zich misschien te erg bezondigen aan groepsdenken, is best mogelijk. Maar dat is natuurlijk niet per se links. De geschiedenisvakgroep van Leiden was vroeger een conservatief bolwerk, waarbij bepaald onderzoek en perspectieven domineerden, maar door kritiek is dat langzaam veranderd. Zo werkt wetenschap. De universiteit is dan ook veel liberaler dan veel mensen zich realiseren, omdat het uiteindelijk om de argumenten draait. Hofhuis en Pas verzuimen het om man en paard te noemen. Daarom kan ik niet zo veel met hun kritiek.'

'Onzin dat 'wokisme', wat dat dan ook moge zijn, de wetenschap stormenderhand overneemt'

Ten slotte: hoe ziet u Nederland over vijftig jaar? Is Nederland dan meer 'verkleurd' en meer 'moslim', waar de omvolkingsdenkers zo voor vrezen?

'Dat weet ik niet. Je moet historici nooit naar de toekomst vragen. Maar als historicus weet ik wel dat Nederland al vijf eeuwen een immigratiebestemming is. Dat heeft onder meer met onze open economie te maken. Als er geen positief migratiesaldo was, zou de bevolking krimpen en die krimp zal zich in de toekomst naar verwachting verdiepen. Naast robotisering is immigratie een belangrijke manier om krapte op de arbeidsmarkt tegen te gaan. Maar dit proces is niet nieuw, dit is juist een ontwikkeling die al eeuwen aan de gang is.

'Ons land is altijd redelijk succesvol geweest in het accommoderen van nieuwkomers. Ik verwacht dat dit zo zal blijven. Klimaatverandering kan daar een rol in gaan spelen, maar we weten niet welke. Onderzoek laat zien dat verreweg de meeste klimaatvluchtelingen in de eigen regio blijven. En dat geldt waarschijnlijk ook voor onszelf, mochten delen van Nederland over vijftig jaar onder water gelopen zijn.' •

matischer, stelt Cliteur de grondwaarden van de wetenschap ter discussie. Hij steunt het aangeven van mensen van zijn eigen beroepsgroep, andere wetenschappers dus, als zij niet de juiste mening hebben.

'Natuurlijk heb ik niet overal een mening over. Ik schrijf bijvoorbeeld niet over corona, want daar heb ik niet voor doorgeleerd. Mijn kaasboer weet daar net zoveel over als ik. Alleen over de zaken waar ik - dankzij de belastingbetaler die mij daarvoor vrijstelt - expertise over heb opgebouwd, meng ik mij in het maatschappelijk debat.'

Onlangs stelden historici Steije Hofhuis en Nick Pas in NRC het zogenoemde 'wokisme' aan de kaak. Zij kregen daarop forse kritiek onder meer van de Groningse wetenschapper Casper Albers en uzelf. Mag activisme

correct' vroeger. Ineke Sluiter, president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, was heel nuchter: als woke betekent dat je kritisch moet zijn en de macht moet bevragen, dan is woke een goede zaak. Maar je moet als wetenschapper wel de regels van het spel volgen, je baseren op empirie. Je beweringen moeten verifieerbaar zijn.

'Carel Stolker, oud-rector magnificus van de Universiteit Leiden, zegt terecht dat wetenschap niet voor bange mensen is. We zijn kritisch. We vragen door. Ik vind het ook helemaal niet erg als ik kritische vragen van studenten krijg, zolang het maar inhoudelijk is. En daar ga ik graag op in.'

Hofhuis en Pas beweren dat ze veel bijval hebben gekregen van andere wetenschappers. Maar die zouden dat niet en public durven

Hangt het radicale ON intrekking

Op 1 januari trad het radicaal-rechtse *Ongehoord Nederland* toe tot ons omroepbestel. Volgens sommigen hangt er een zweem van racisme en geweld rond deze omroep. Tot hoe ver mag ON straks gaan? Kan de omroep zijn uitzendrecht ook zomaar weer verliezen?

● EWOUT KLEI

ON, dat zich richt op de achterban-
nen van de PVV
en Forum voor
Democratie, is
controversieel.

En niet alleen door het *Zwarte Pietenjournaal*. Begin november stapte bestuurder Taco Dankers op, nadat bekend werd dat hij in de leiding zit van de Gefira Foundation, een extreemrechtse stichting die antisemitische theorieën verspreidt. Zijn opvolger Gert Jan Mulder is niet veel minder radicaal. Mulder liet zich in het verleden op Twitter bijzonder negatief uit over moslims: zo sprak hij over 'tiefus moskeeën', 'pleinen bevolkt met booslims en tering soepjurken' en 'scholen voor laag iq moslimjeugd'.

Volgens journalist Coen van de Ven van *de Groene Amsterdammer* past ON niet in het Nederlandse omroepbestel. ON koestert de journalistiek en de media als vijanden, waardoor de omroep tegenover alle andere omroepen en het omroepstelsel op zich staat, schrijft hij. Ook hangt er om voorzitter Arnold Karskens een 'zweem van geweld', aldus Van der Ven: 'Zijn achterban bonst tijdens demonstraties steeds agressiever op NOS-busjes, al lange tijd protesteren ze elke week bij het redactiegebouw zelf.'

Aan *de Kanttekening* vertelt Van de Ven op zich te begrijpen dat ons pluralistische bestel straks ook een omroep voor PVV- en FvD-stemmer herbergt. 'Als boos nationalisme grofweg 25 zetels in de Tweede Kamer telt, hebben ze dan niet gewoon recht op een eigen



ONGEHOORD NEDERLAND ZOND IN 2021 AL VIA INTERNET UIT, ZOALS HIER BIJ EEN DEMONSTRATIE VAN ANTIVAXXERS IN AMSTERDAM (BEELD: YOUTUBE)

zuiltje bij de publieke omroep?' Maar omdat ON het systeem wil opblazen, hadden we misschien toch strenger moeten zijn bij het toelaten van de omroep, vindt Van de Ven. Hij wijst op het concept 'weerbare democratie' van de Leidse rechtsfilosoof Bastiaan Rijpkema.

'In zijn proefschrift betoogt Rijpkema dat het zelfreinigend vermogen van de democratie niet aangetast mag worden door partijen die de democratie willen ondermijnen. ON doet precies dat, door de onafhankelijke nieuwsvoorziening van de NOS structureel te diskwalificeren. De Raad van Cultuur, die de omroepaanvraag van ON heeft goedgekeurd, stelde de omroep als eis hiermee te stoppen, maar Karskens gaf aan hier zich niets van aan te zullen trekken. 'Elke keer als de achterban van ON bonst op de ruiten van NOS-busjes ontstaan er

'Elke keer als de achterban van ON bonst op de ruiten van NOS busjes ontstaan er barstjes in de journalistiek. Het is gevaarlijk om dat te institutionaliseren'

barstjes in de journalistiek', schreef ik. Het is een gevaarlijk idee om dat te institutionaliseren.'

Maar het intrekken van de omroepstatus is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Alle omroepen in het bestel, zittende en de nieuwe toetreders, hebben zich gecommitteerd aan de Mediawet en bijbehorende codes, te weten de Governance Code Publieke Omroep en de journalistieke code

van de NPO. Dat vertelt Annemieke Kooper, mediawoordvoerder van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

'De Ombudsman ziet erop toe dat omroepen de journalistieke code van de NPO naleven. Het Commissariaat voor de Media controleert of de omroepen zich aan de Mediawet en aan de Governance Code van de NPO houden. Zij zijn hierin volledig onafhankelijk.'

van de zendtijd boven het hoofd?

'De NPO kan het *Zwarte Pieten* *journaal* niet verbieden, maar je kunt hier als burger of belangengroep wel aangifte tegen doen'

Pas als blijkt dat een omroep de wet herhaaldelijk overtreedt, heeft de minister de bevoegdheid de erkenning weer in te trekken, vertelt Kooper. Dit kan de minister doen als na twee evaluaties van de evaluatiecommissie blijkt dat een omroep zich onvoldoende inzet voor de gezamenlijke publieke media-opdracht. Of wanneer de NPO aangeeft dat een omroep onvoldoende bereid is tot samenwerking. Een andere mogelijkheid: wanneer de NPO twee keer binnen een erkenningsperiode een sanctie heeft opgelegd omdat de betreffende omroep bindende besluiten van de NPO niet opvolgt.

'De NPO kan als sanctie maximaal 15 procent van het jaarbudget van de omroep inhouden', aldus Kooper. 'Ook kan de minister de erkenning van de omroep intrekken als het Commissariaat voor de Media een omroep binnen een jaar tweemaal een sanctie heeft opgelegd. Een sanctie kan een geldboete zijn of last onder dwangsom.'

Edgar van de Pas, woordvoerder van het Commissariaat voor de Media, vult aan: 'We houden toezicht op de naleving van de Mediawet. Daaronder valt de naleving van de verplichting van publieke omroepen om passende maatregelen te nemen om te voorkomen dat media-aanbod aanzet tot geweld of haat tegen een groep of een lid van de groep. Of sprake is van haatzaaien, wordt beoordeeld door het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht.'

De NPO gaat hier dus niet over en kan hiertegen ook niet optreden, zegt mediahistoricus Huub Wijffjes.

Hij is als bijzonder hoogleraar Geschiedenis van Radio en Televisie verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. 'De NPO is een overkoepelende organisatie en heeft enkel zeggenschap over de inhoud. De NPO kan alleen met formele beletselen komen, bijvoorbeeld dat er geen voldoende zendtijd is, of dat het programma op een

ander tijdstip moet worden uitgezonden.'

Ook kunnen we volgens Wijffjes met de huidige Mediawet *fake news* en de frontale aanval van *Ongehoord Nederland* op het omroepbestel en de onafhankelijke nieuwsvoorziening door de NOS niet tegengaan. 'Daarvoor zou de wet moeten worden aangepast. Ik ben geen voorstander van een verbod op ON, maar ik vind dat het handvest voor de publieke omroepen moet worden versterkt. Dan kunnen omroepen gedwongen worden zich aan een set basisbeginselen te committeren. Op die manier kun je wellicht voorkomen dat een omroep als ON het bestel van binnenuit ondergraaft. Overigens heeft ON zich in zijn omroepaanvraag gecommitteerd aan artikel 1 van de Grondwet, ont-

dekte ik toen ik die aanvraag inzag. Je zou ze aan deze belofte kunnen houden.'

Hoe dan ook gaan we met ON spannende tijden tegemoet. 'De NPO kan het *Zwarte Pietenjournaal* niet verbieden, maar je kunt hier als burger of belangengroep wel aangifte tegen doen - of tegen een ander programma', zegt Wijffjes. 'We zouden, hypothetisch, in een situatie kunnen belanden waarin *Omroep Zwart* aangifte doet tegen ON vanwege *Zwarte Pieten* in de uitzending. Dan krijg je een hele rare situatie die ik zeer ongewenst vind vanuit het publieke belang. Ik wens de rechter die zich daarover moet buigen heel veel succes.' •

Ongehoord Nederland heeft niet gereageerd op vragen van de Kanttekening.

De Nederlandse overheid heeft eerder van twee omroepen de zendtijd ingetrokken: de *Vrijdenkers Radio Omroepvereniging* (VRO) in 1936 en *LLiNK* in 2010.

'De in 1928 opgerichte VRO propageerde het atheïsme, wat in de hoogtijdagen van de verzuiling nogal gevoelig lag bij de katholieke en protestantse zuil', vertelt Huub Wijffjes. 'De radiocommissie, de voorloper van wat nu het Commissariaat voor de Media heet, erkende het recht van de vrijdenkers om hun geloof in God te uiten, maar ze mochten andersdenkenden niet beledigen. Als dat wel gebeurde, zouden uitzendingen deels of helemaal worden geschrapt. Ook het beledigen van een bevriend buitenlands staatshoofd - Adolf Hitler of Benito Mussolini - mocht niet. Katholieke groepen en de NSB pleitten - onafhankelijk van elkaar - voor een verbod op de VRO. In 1936 besloot de minister, vooral vanwege de katholieke druk, om de zendtijd van de VRO in te trekken.'

Sowieso trad de overheid in de jaren dertig veel strenger op tegen omroepen dan nu. Wijffjes: 'De socialistische VARA mocht van premier Hendrikus Colijn niet het revolutionaire strijdlid de Internationale draaien, omdat deze Antirevolutionaire minister-president er grote moeite mee had. Hij dacht dat het de opkomende fascistische bewegingen zou stimuleren om tot actie over te gaan. Uiteindelijk besloot de VARA, na een hevige interne discussie, water bij de wijn te doen. Anders was de omroep in 1933 verboden geweest.'

Begin 1934 verloor de VARA alsnog een dag zendtijd omdat de omroep één minuut stil was voor Marinus van der Lubbe, de communistische activist die de Rijksdag in brand zou hebben gestoken en daarom in nazi-Duitsland werd onthoofd. 'Door Van der Lubbe te herdenken zou de VARA de rechtsgang in Duitsland en het Duitse staatshoofd - op dat moment nog Paul von Hindenburg - hebben beledigd.'

De in 2005 opgerichte groene

omroep *LLiNK* verloor zijn zendtijd vanwege financiële en organisatorische perikelen. Wijffjes: 'Het lag niet aan de boodschap van *LLiNK*. Ze wilden een groene omroep zijn met oog voor het milieu en voor de wereld, het geluid dat ook door GroenLinks en de Partij voor de Dieren wordt gepropageerd.'

Er zijn ook omroepen door intern geruzie ten onder gegaan - denk aan de *Nederlandse Moslim-omroep* in 2010. Weer andere omroepen zijn opgegaan in grotere omroepen. Neem de *Joodse Omroep*, die gedwongen samenwerkte met de *EO*, besluit Wijffjes.

'Er mogen maar acht omroepen zijn, dus kleinere omroepen worden gedwongen om met grotere samen te werken. Het is moeilijk voor kleine omroepen om in die samenwerking de eigen identiteit te behouden. *Omroep Zwart* werkt nu samen met *BNNVARA*. Maar het is de vraag welke omroep bereid is om met ON samen te werken, omdat Karksens en co aan Hilversum de oorlog hebben verklaard.'

**AMMA ASANTE**

Voorzitter Landelijke
Cliëntenraad. Voormalig
lid Tweede Kamer
(PvdA).

Nee Freek, ik ga niet weg uit Nederland. En nu?

De Meilandjes-rel was nog onschuldig vergeleken met hoe commissievoorzitter Ockje Tellegen (VVD) tekeering tegen collega Sylvana Simons die een ordevoorstel deed. Buiten het oog van de camera deed zich iets voor waardoor de situatie voor de BIJ1-politica onveilig werd. In plaats van in te gaan op dit ordevoorstel, de vergadering te schorsen en zich te vergewissen van wat er aan de hand was en orde op zaken te stellen, ging Tellegen als een razende los. Ze gaf daarmee kennelijk uiting aan opgebouwde frustratie. Was Simons als zwarte vrouw niet nederig, dankbaar, kneedbaar en ondergeschikt genoeg voor van Tellegen?

De beelden maakten in één klap duidelijk wat talloze zwarte vrouwen meemaken wanneer zij zich begeven in witte ruimtes waar hun aanwezigheid niet vanzelfsprekend is. Ze nemen deel aan de uitoefening van macht, iets wat tot niet zo lang geleden een koloniaal-witte aangelegenheid was. Zwarte vrouwen die aan tafel meepraten over het landsbestuur? Het doet racistische denkbeelden wankelen. En wanneer dit gebeurt, kan dat bewust of onbewust tot onzekerheid en zelfs tot woede leiden. 'Goeiemorgen, zeg!', zoals Tellegen uitriep.

We verwarren racisme al jaren met 'vrijheid van meningsuiting'

Twee dagen later werden we wederom getraakteerd op schaamteloos racisme in de Kamer. We zagen hoe Forum voor Democratie-parlementariër Freek Jansen pleitte om vier miljoen biculturele Nederlanders te laten vertrekken. Vanwege hun afkomst, omdat 'wij een minderheid dreigen te worden in ons eigen land'. Met 'wij' bedoelde de 29-jarige Jansen witte Nederlanders, 'die hier altijd al zijn geweest'.

Dit soort racisme werd normaliter geuit achter gesloten deuren, tijdens verjaardagen door die ene boze oom. Die oom draagt nu een maatpak en staat in de Tweede Kamer om mensen te vertegenwoordigen, wetten te maken en het kabinet te controleren.

Racisme is normaal geworden. Racisme heeft een podium gekregen. Racisme heeft politieke macht. Dat komt omdat we racisme al jaren verwarren met 'vrijheid van meningsuiting' en met de 'begrijpelijke' frustratie van de 'hardwer-

kende Nederlander'.

Als hij schold op het Syrische vluchtelingengezin dat naast hem kwam wonen en als hij klaagde over de aanmaningen van de Belastingdienst en de gaten in zijn bankstel en het Syrische gezin hiervan de schuld gaf, dan waren wij bang om hem te corrigeren. We durfden hem niet te vertellen dat dit niet de schuld was van zijn Syrische burenen.

We vertelden hem niet dat dit Syrische gezin zich in de schulden moest werken om hun nieuwe woning in te kunnen richten. Dat die lening uiteindelijk ook terugbetaald moest worden aan de gemeente. We vertelden ook niet dat de burenen wel moesten lenen, omdat ze zeven jaar in een azc woonden en moesten wachten op een besluit of zij hier wel mochten blijven en in die tijd de Nederlandse taal niet mochten leren en ook niet mochten werken.

Wanneer xenofobe, islamofobe en racistische politici, die de stem

van 'de hardwerkende Nederlander' vertolkten, te gast waren in televisieprogramma's, dan werden hun abjecte ideeën niet getoetst langs kritische vragen. Nee, uit angst dat hun kiezers boos werden en zouden wegzappen, werd alles uit de kast gehaald om hen zo normaal en menselijk mogelijk neer te zetten. Er werd gezellig op los gekeuveld over koetjes en kalfjes en hun huisdieren, zoals de poes van Wilders door Eva Jinek.

Voor iedereen die hiervan walgt, hierover verbaasd is en zich afvraagt hoe dit nu zo ver gekomen is, heb ik maar een antwoord: we hebben racisme onvoldoende een halt durven toe te roepen. De geest is uit de fles en moet er weer in terug. Door vanaf nu keihard de norm te stellen. De norm is dat we in Nederland niet discrimineren en racisme abnormaal is. Racisme is geen mening en heeft met vrijheid al helemaal niets te maken. Het is ook nog eens verboden.

Volgens FvD'er Jansen hoor ik niet in Nederland thuis. Maar ik ga niet weg. Geen haar op mijn hoofd die daaraan denkt. Al was ik het wel van plan, dan ben ik nu van gedachte veranderd.

Ik ben benieuwd wat er dan moet gebeuren, Freek. Moeten ik en andere biculturele Nederlanders nu uit onze huizen worden gehaald en weggevoerd? •

**CHRIS AALBERTS**

Journalist en auteur van o.a. 'De puinhopen van rechts'. Docent Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Bij Forum voor Democratie hebben ze echte experts in de Nederlandse cultuur

Opschudding in de Tweede Kamer. FvD-Kamerlid Freek Jansen vindt dat Nederland door de middenpartijen is verkwanseld door de grenzen open te zetten. Inmiddels is de bevolking al voor een kwart door migranten vervangen en in de tweede helft van de volgende eeuw zullen 'wij' een minderheid worden in ons eigen land, aldus Jansen. Eigenlijk is dit oud nieuws: de PVV roept al langer dat 'Nederlanders' straks in hun eigen land 'omgevinkt' zullen zijn. Zoals dat wel vaker gaat: het duurt even voordat je begrijpt wat hier precies aan de hand is: bij Forum voor Democratie - en de PVV - zitten echte experts in de Nederlandse cultuur.

Toen Thierry Baudet nog een beginnend politicus was ging het over 'homeopathische verdunning' en 'een dominant blank Europa'. Deze uitspraken lieten goed zien dat Baudet de Nederlandse cultuur goed begrijpt: je kunt dit soort dingen prima zeggen. Er ontstaat weliswaar wat ophef en je wordt er nog wel een paar keer aan herinnerd, maar verder is er niets aan de hand. Sterker nog: je kunt met die uitspraken een hele gewone partij zijn, een lieveling van talkshowredacties en de grootste partij van het land

In Nederland noemen veel mensen medeburgers buitenlanders terwijl ze dat helemaal niet zijn

(in 2019). Nergens enige extremistische bijsmaak. Wel van wat linkse types natuurlijk, maar daar luistert toch niemand naar.

Waarom praat Jansen over vier miljoen Nederlanders alsof ze eigenlijk ergens anders thuishoren? De reden is dat deze standpunten resoneren met hoe honderdduizenden, zo niet miljoenen witte Nederlanders al heel lang over hun medeburgers denken. Er is immers een naam voor ze: allochtonen. Officieel betekent dat dat iemand elders is geboren of een buitenlandse ouder heeft, maar in de praktijk is de betekenis een hele andere: iedereen die niet wit is, kun je gewoon allochtoon noemen. Niemand kijkt ervan op. Zelfs niet van de Engelse vertaling van die term: buitenlands.

Probeer dit maar eens aan echte buitenlanders uit te leggen: in Nederland noemen veel mensen medeburgers buitenlanders terwijl

ze dat helemaal niet zijn. Dat heeft nogal wat consequenties: niet-witte Kamerleden kunnen hier gepresenteerd worden als Turks of Marokkaans, terwijl ze gewoon in Nederland geboren zijn en een Nederlands paspoort hebben. Opeens begrijp je ook de ophef over demonstraties tegen zwarte piet. Als niet-witte Nederlanders buitenlands zijn, zijn anti-zwarte piet activisten dat ook. Zij komen als het ware uit het buitenland om Nederlandse tradities een kopje kleiner te maken. Het erkennen van het slavernijverleden idem dito: waarom eisen die 'buitenlanders' dat toch van ons?

Mensen die echt buitenlands zijn, snappen deze drang om mensen met een migratieachtergrond in een aparte categorie te plaatsen vaak niet. Die achtergronden zijn irrelevant, Nederlanders zijn het allemaal en buitenlands zijn deze mensen al helemaal niet. Maar toch

gaan velen ermee door. Iedereen die pleit voor het afschaffen van dit ellendige onderscheid krijgt bakken kritiek over zich heen want inderdaad: zo wordt een stukje Nederlands cultuurgedoe afgebroken. Je moet gekleurde Nederlanders wel buitenlanders kunnen blijven noemen, ook al zijn ze dat niet. Als witte Nederlander is dat jouw probleem niet.

Bij Forum voor Democratie hebben ze dit feilloos begrepen: in Nederland doorleven veel mensen de rechtsstaat en de grondwet niet. Op school is er te weinig aandacht voor, politieke debatten gaat er nauwelijks over en in alledaagse gesprekken komen deze termen ook nooit terug. Laat staan dat mensen elkaar op dit soort zaken aanspreken. Misverstanden over wie er wel en niet in Nederland thuishoren, blijven zo eeuwig circuleren en worden niet of nauwelijks gecorrigeerd. Het is logisch dat er vroeg of laat partijen opstaan die er politieke munt uit proberen te slaan.

Forum moet ook een beetje aan de eigen politieke toekomst denken: als corona over een paar jaar achter de rug is, kunnen ze gewoon weer terug naar waar ze mee begonnen: homeopathische verdunning. Zolang niemand ingrijpt, blijft het in Nederland gemakkelijk om er stemmen mee binnen te halen. •

Amsterdam moet de deur sluiten v

Moet Amsterdam het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI), dat opkomt voor Joden in Nederland en voor Israël, in de ban doen? BIJ1 vindt van wel. Het CIDI reageert ontstemd: 'Ze willen ons cancelen omdat we een andere mening hebben.'

● EWOUT KLEI



BEELD: PEXELS

De samenwerking met CIDI wordt per direct verboden', schrijft BIJ1 Amsterdam in haar concept-verkiezingsprogramma voor de gemeenteraadsverkiezingen. Dit, omdat het CIDI desinformatie over 'het koloniale beleid van Israël' zou verspreiden. Het CIDI hanteert bovendien een definitie van antisemitisme die bepaalde kritiek op Israël uitsluit, zegt BIJ1.

De partij refereert naar de definitie van de International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA). De IHRA noemt antisemitisme 'haat tegen Joden (...) gericht op Joodse of niet-Joodse individuen en/of hun eigendommen, op Joodse gemeenschapsinstellingen en religieuze voorzieningen'. De IHRA noemt

'Wij beschouwen Israëlkritiek niet als antisemitisme. Het CIDI wil mensen de mond snoeren'

elf voorbeelden, waarvan zeven betrekking hebben op Israël.

BIJ1 pleit voor de Jerusalem Declaration-definitie, die kritiek op Israël en antisemitisme wél van elkaar zou onderscheiden: 'Antise-

mitisme is discriminatie, vooroordelen, vijandigheid of geweld tegen Joden als Joden (of Joodse instellingen als Joods).' De verklaring geeft ook voorbeelden van uitingen ten opzicht van Israël die wel of juist

niet antisemitisch zijn.

CIDI-directeur Hanna Luden herkent zich niet in het beeld dat BIJ1 schetst van de organisatie. 'We werken samen met de gemeente Amsterdam, omdat het een openbare instelling is en omdat we dingen aankaarten. We hebben geen formele of informele samenwerkingsovereenkomst', zegt Luden.

De CIDI-directeur proeft achter de kritiek van BIJ1 iets anders. 'Ik krijg het gevoel dat ze geloven in een machtige Joodse lobby, die achter de schermen veel invloed uitoefent. BIJ1 heeft het zeer op het CIDI gemunt. Ze willen ons cancelen omdat we een andere mening hebben. Dat cancelen vind ik zorgelijk, en ook het meest gevaarlijke aan het hele verhaal. We doen ons werk omdat we de belangen van de Joodse gemeenschap behartigen. Dan benaderen we ook de

oor het CIDI, vindt BIJ1. Terecht?

gemeente Amsterdam. Daar is niets mysterieus aan. Iedereen, ook BIJ1 is altijd welkom om inhoudelijk kritiek te leveren.'

Een woordvoerder van BIJ1 Amsterdam reageert: 'Amsterdam ziet het CIDI als dé autoriteit op het gebied van antisemitisme, en haalt stelselmatig onderzoeken van het CIDI aan. Ook werken het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA) en het CIDI nauw met elkaar samen.'

Maar deugen de CIDI-rapporten over antisemitisme dan niet, volgens BIJ1 Amsterdam?

'Deels kloppen die rapporten natuurlijk wel. Maar wij beschouwen Israëlkritiek niet als antisemitisme. Het CIDI wil mensen de mond snoeren. Dat Luden onze kritiek op het CIDI in verband brengt met een geloof in een machtige Joodse lobby is een vorm van karaktermoord. We hebben uiteraard geen probleem met Joodse invloed in het bestrijden van antisemitisme, wel met een organisatie die vooral de belangen van de apartheidsstaat Israël behartigt.'

En hoe zit het met de IHRA-definitie? 'In het Amsterdams Joods Akkoord, waar bijna alle partijen in de gemeenteraad voor hebben gestemd, is de IHRA-definitie indirect verwerkt', vertelt een woordvoerder van BIJ1 Amsterdam. 'Dat vinden wij problematisch en daarom stemden wij toentertijd tegen.'

Het gaat volgens BIJ1 niet zozeer om de 'nogal vage' IHRA-definitie, maar om de voorbeelden die vervolgens worden gegeven. 'Daarin staan maar liefst zeven voorbeelden van Israëlkritiek. Sommige daarvan worden ten onrechte als antisemitisch aangemerkt.'

Neem vergelijkingen tussen nazi-Duitsland en Israël en tussen de onderdrukking van Palestijnen nu en Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog. BIJ1: 'Over de smakelijkheid van zulke vergelijkingen valt uiteraard te twisten, maar dit is geen antisemitisme.'

Luden ziet dit anders. Ze beschouwt de kritiek van BIJ1 als

'Mooi dat BIJ1 zich zegt in te zetten voor allemaal minderheden, maar 'toevallig' vallen wij Joden altijd buiten de boot'

een afleidingsmanoeuvre, om het maar niet over bepaalde vormen van antisemitisme te hebben. 'De IHRA-werkdefinitie is voor mij niet heilig. Als er een betere definitie van antisemitisme is, dan hanteren we die. De IHRA-werkdefinitie heeft als grote voordeel dat deze gedragen wordt door heel veel landen en organisaties en richtlijnen kent voor gebruik, en ook een procedure voor verbetering. De voorbeelden zijn 'voorbeelden' om er een gevoel en richting bij te geven, het oordeel blijft bij de mensen.'

En wat vindt Luden dan van de Jerusalem Declaration, die als BIJ1 wordt voorgesteld als alternatief? 'Deze verklaring kent net als de IHRA-definitie goede elementen en problemen. Ook de Jerusalem Declaration geeft voorbeelden, onder andere over Israël. Maar het belangrijkste is: deze verklaring zegt een 'middel voor het interpreteren van de IHRA-definitie' te zijn.'

Volgens Luden is het belangrijkste dat beide definities niet gepolitiseerd worden. 'Het zijn geen juridisch bindende definities, maar werkdefinities. Ze zijn niet bedoeld om in de rechtspraak gebruikt te worden, maar om te helpen bij de bepaling of iets antisemitisch is of niet. Het gaat CIDI om het bestrijden van antisemitisme, van antisemitische beelden

en vooroordelen. Mijns inziens kunnen allen die kritiek willen uitoefenen op Israël het zo doen zonder mensen te kwetsen. BIJ1 vindt bijvoorbeeld de vergelijking met de nazi's en de Holocaust niet antisemitisch, maar begrijpt wel dat zulke vergelijkingen kwetsend zijn. Dan zeg ik: respecteer het feit dat Joden dit kwetsend vinden en doe het niet.'

Dodenherdenking op de schop?

BIJ1 wil ook dat de Dodenherdenking van 4 mei anders wordt. Die is nu volgens het concept-programma 'in de basis racistisch en onvolledig', omdat er geen verantwoordelijkheid wordt genomen voor 'Nederlands oorlogsgeweld en medeplichtigheid aan internationale terreur'. Want 'nog steeds worden Indonesische, Surinaamse, Koreaanse, Iraakse (...) slachtoffers van Nederland (of door Nederland ondersteund) oorlogsgeweld niet herdacht'.

Deze passage vindt CIDI-directeur Luden eveneens kwetsend. 'Onder het mom van inclusiviteit wil BIJ1 alles uithollen. Je mag best de Indonesische slachtoffers herdenken die vielen in 1945-1950, de slachtoffers van de trans-Atlantische slavenhandel en slachtoffers van andere tragedies, maar graag

niet op 4 mei. Daar schiet niemand iets mee op. Het bevordert geen begrip tussen de verschillende bevolkingsgroepen, laat staan kennis van de geschiedenis.'

Luden krijgt, zo concludeert ze, een 'naar gevoel' bij het programma van BIJ1. 'Het is mooi dat de partij zich zegt in te zetten voor allemaal minderheden, maar 'toevallig' vallen wij Joden bij BIJ1 altijd buiten de boot.' Luden noemt dat het BIJ1-programma allemaal groepen benoemt die herdacht moeten worden tijdens de Dodenherdenking, maar waarin de Joden, Sinti en Roma onbenoemd blijven.

'Wij zijn uiteraard voor het herdenken van de Joodse slachtoffers in de Tweede Wereldoorlog', zegt BIJ1 Amsterdam. 'Maar een Dodenherdenking moet ook een moment zijn van kritische zelfreflectie, waarin we ook stilstaan bij het leed dat Nederland heeft veroorzaakt.'

We moeten een eerlijk verhaal over de geschiedenis vertellen, vindt BIJ1. 'Dus dat Nederlanders van kleur en communisten oververteenwoordigd waren in het verzet tegen de nazi's. Maar ook dat de NSB'ers vlak na de oorlog al gauw gerehabiliteerd werden, terwijl de Joodse overlevenden van de oorlog na hun terugkeer uit de concentratiekampen niet bepaald met open armen werden ontvangen. Bovendien kreeg de Jodenvervolgung pas in de jaren zestig van de vorige eeuw een plek in de nationale herdenking op de Dam. Het beeld dat witte Nederlanders goed waren, klopt daarom niet.'

Antisemitisme is een probleem dat BIJ1 wel degelijk onderkent, besluit de woordvoerder van BIJ1 Amsterdam, maar: 'Als je antisemitisme écht wil bestrijden, dan moet je niet Israël gaan verdedigen maar kijken naar extreemrechts, waar het echte antisemitisme vandaan komt.' De BIJ1-woordvoerder ontkent niet dat er zoiets 'links antisemitisme' bestaat, maar 'we moeten vooral samen met onze Joodse landgenoten een sterk en solidair links blok zijn tegen het gevaarlijke antisemitisme van extreemrechts.' •

Cancelen van 'foute' mensen: góééééé of gezeik?

Hallmark, Nivea, Maxi Cosi, Hello Fresh, Milka en ga zo maar door: bedrijven buitelden over elkaar heen om hun contract met de Meilandjes te verscheuren. Dit, na ophef over quotes door Erica Meiland, mater familias van deze reality-soapsterrenfamilie. Zij vindt de hijab niet bij Nederland horen en vindt boerkadraagsters op pinguïns lijken. Topactie van deze bedrijven? Of voorbeeld van knellende 'cancel culture'? We vroegen het ons maandelijkse panel.



Leontine Vreeke (45), salesmanager, wijkraadslid Katendrecht Wilhelminapier Rotterdam, zangeres

'We noemen nu snel iets cancel culture, dat is niet terecht. De Meilandjes vallen hier niet onder, bijvoorbeeld. Erica Meiland heeft racistische uitspraken over moslims gedaan en nu moet ze de consequenties ervan dragen. Ik snap dat bedrijven zich van haar uitlatingen en van haar willen distantiëren. Dat is hun goed recht ook.'

'Het is onzin dat Angela de Jong nu op televisie roept dat we nu niets meer mogen zeggen. De Jong, en Ockje Tellegen - die in de Tweede Kamer zo hard uitviel tegen Sylvana Simons - hebben moeite met wat anders: biculturele Nederlanders die wat terugzeggen.'

'De Amerikaanse komiek Dave Chapelle is wél een slachtoffer van cancel culture. Hij is helemaal niet transfoob, maar een comedian die harde grappen maakt. Het is onte-

recht dat hij nu door veel mensen in de ban wordt gedaan. Sowieso hebben comedians meer vrijheid van meningsuiting dan anderen, vind ik. Dat is hun rol ook: de samenleving kritisch bevragen. 'Hoewel het woke-denken soms een beetje doorschiet, zoals in het geval van Chapelle, is woke wel nodig om sociale verandering te bewerkstelligen. Dat heeft de Zwarte Piet-discussie ons laten zien. Witte mensen waren pas bereid om te luisteren toen activisten een vuist maakten. Tot voor kort werd ik feitelijk zelf gecanceld als ik in wit gezelschap over racisme sprak. Mijn ervaringen werden beschouwd als particulier. Nog steeds moeten we ons aanpassen. Sylvana spreekt altijd heel beheerst en rustig. Waarom? Omdat ze niet wil worden weggezet als de 'angry black woman', een racistische trope.' •

'Meiland deed racistische uitspraken en moet de consequenties dragen'



Ibrahim Özgül (38), finance en project professional

'De Meilandjes mogen dan wel vrij zijn om te doen en zeggen wat ze willen, maar de bedrijven zijn dat uiteraard ook. Bovendien komt het vaker voor dat bedrijven zich terugtrekken vanwege verkeerde uitspraken, bijvoorbeeld bij rapper Boef die meisjes voor 'kech' uitmaakte.'

'De politieke discussie maakt voor bedrijven niet zoveel uit. Het morele ijkpunt voor hen blijft: de wensen van hun klanten. Als je grote groepen mensen negatief raakt met je woorden, dan trekken ze zich terug. Volgens mij hebben ze dat ook in hun contracten staan.'

'Overigens, wie bepaalt de grens tussen wat cancelbaar is en wat de vrijheid van meningsuiting is? Het blijft vaag. In ideale zin is de grens de grens van de ander. Als jouw 'vrijheid' uiteindelijk neerkomt op de onderdrukking van de ander, dan is dat de grens.'

'Het is goed dat we deze discussie in een welvarend land kunnen voeren. In andere landen hebben ze wel wat

'De Meilandjes zijn vrij om te doen wat ze willen, maar bedrijven ook'

anders aan hun hoofd. Uitbuiting, oorlog en geweld. Daar wordt eigenlijk alleen maar fysiek geweld gebruikt om 'boodschappen' over te brengen. Dan ben je dus te laat.

'We moeten daarom voorzichtig zijn met de vrijheid die we hier hebben. Dat betekent geen land waar mensen met de hand op de keel lopen, maar tegelijk ook geen land waar de vrijheid van meningsuiting wordt misbruikt voor haatzaaijerij.'

'Een beschaafd persoon gaat andere mensen geen pinguïns noemen vanwege hun geloof of iets anders. Blijf op niveau. Doe niet lelijk. Je mag je mening over alles verkondigen, zonder belediging. En doe je dat niet? Tja, dan krijg je 'gratis' een disciplinerend beschavingsoffensief op je bord. Smakelijk eten!' •



**Dimple Sokartara (29),
communicatieadviseur**

‘Over het algemeen wil ik mensen meerdere kansen geven en zaken vanuit verschillende invalshoeken bekijken. Helaas hebben we nog vaak te maken met zaken die uit hun context worden gehaald. Dat zie je bijvoorbeeld ook als het gaat

‘Eerst onderzoek doen voordat je actie onderneemt’

over de islam en moslims.

Bij mensen die foute meningen of ideeën verkondigen, zou ik eerst mijn eigen onderzoek erop loslaten en nagaan wat de intentie is van diegene voordat ik er conclusies aan verbind.

‘Mensen delen vaak blindelings berichten over wanneer iemand foute meningen verkondigt. Dat

draagt eraan bij dat dingen worden opgeblazen. Ik heb mezelf hier ook weleens op betrappt, omdat ik best emotioneel kan zijn. Als iemand een tegenstander is van mijn standpunten, dan denk ik soms: ‘OK, dan volg ik diegene niet meer’. Of dan luister ik niet meer naar wat diegene te zeggen heeft. Maar ik probeer mezelf daarin nu wel te corrigeren en om er bewuster mee om te gaan.

‘Als ik mijn eigen onderzoek naar deze persoon heb gedaan en ik kom erachter dat deze persoon kwade bedoelingen heeft, dan ben ik wel voorstander van canceling. En als ik dat besluit heb gemaakt, dan ben ik er ook best hard in. Dat heeft wel negatieve gevolgen voor de persoon of onderneming die wordt gecanceld. Daarom is het belangrijk om ook na te gaan wat precies jouw

intentie is om iemand te cancelen. ‘Ga je in de aanval op de persoon zelf, en wil je iemand bewust pijn doen door te cancelen? Of wil je anderen door middel van een boycot of canceling bewustmaken van het feit dat daden gevolgen hebben? Dat zijn vragen die je bij jezelf na moet gaan. Je ziet dat mensen nu ook iets te hard doordriven met de *cancel culture* zonder dat ze genoeg onderzoek hebben gedaan. Er zijn ook mensen die teksten uit zogenaamd islamitische bronnen halen of iets horen op tv en op basis daarvan denken dat de islam niet in Nederland hoort, waardoor ze de islam en moslims willen cancelen. Dat is ook niet de bedoeling. Daarom ben ik voorstander van eerst je eigen onderzoek doen en goed naar je intenties kijken voordat je actie onderneemt.’ ●



**Abdessamad Taheri (45), manager
arbeidsontwikkeling**

‘Ik kreeg zelf een baan niet vanwege mijn reputatie’

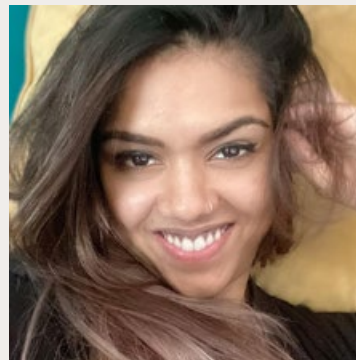
‘Angela de Jong, die op tv zei dat we niets meer mogen zeggen, overdrijft. We mogen bijna alles zeggen, maar je moet ook bereid zijn om de consequenties te aanvaarden. Erica Meiland kan wat dat betreft nog iets leren van Abdelkader Benali. Persoonlijk lig

ik niet wakker van haar uitspraken over boerka’s en pinguïns, maar ik begrijp dat bedrijven hun naam niet meer aan de Meilandjes willen verbinden.

‘Over Benali: ik snap dat zijn uitspraken van vijftien jaar geleden als kwetsend kunnen worden ervaren. Ik snap ook het feit dat hij deze uitspraken heeft gedaan consequenties heeft voor de 4 mei-lezing. Het siert Abdelkader Benali dat hij heeft toegegeven dat het foute uitspraken zijn en dat zulke uitspraken niet horen. Ik hoop dat anderen van hem leren.

‘Zelf doe ik ook weleens stevige uitspraken op social media. Ik ben een baan misgelopen vanwege de discussie op de afdeling die ontstond nadat mijn naam viel. Ik kreeg die baan niet vanwege mijn reputatie. Bij de ‘slachtofferallochtonen’ van Denk en de ‘slachtofferautochtonen’ van PVV lig ik niet zo lekker. Beide partijen lijken meer op elkaar dan hen lief is. Ze leggen de verantwoordelijkheid voor hun ongeluk bij een ander neer.

‘Als ik mensen gekwetst heb, bied ik mijn excuses aan voor de pijn die ze ervaren. Dat betekent niet dat ik mijn woorden terugneem of dat ik niet achter mijn woorden sta. Uiteraard ben ik bereid om overtuigd te worden en van mening te veranderen.’ ●



**Anushka Sockhradj (28), sociaal
werker**

‘Cancel culture is een hip begrip voor iets wat hoort bij een samenleving. Kinderen sluiten elkaar uit op school, bijvoorbeeld als je iets doet wat niet cool is. Je kunt vriendschappen verbreken als iemand opeens andere waarden propageert. Dan wil je je niet meer met hem of haar associëren en ontvriend je die persoon op Facebook. Mensen cancelen elkaar. Bedrijven kunnen dit ook doen, zoals bij de Meilandjes.

‘Het hangt ook samen met vertrouwen in iemands zuivere intenties. Abdelkader Benali mocht dit jaar zijn 4 mei-lezing niet houden, vanwege een antisemitische opmerking die hij vijftien jaar geleden had gemaakt. Hij zei dat het een grapje was, maar het was helemaal niet grappig. Mensen hebben door dat

‘Als Meiland het hindoeïsme had beledigd, dan was er geen ophef’

je een scheve opmerking maakt en gaan twijfelen aan je moraliteitsbesef. Zijn uitspraak verraadde wat hij echt dacht.

‘De kritiek op Erica Meiland begrijp ik, maar hier is toch echt sprake van selectieve verontwaardiging. Als ze het hindoeïsme had beledigd, dan was er geen ophef omdat hindoes zich over het algemeen focussen op zichzelf, meer dan op wat anderen van hen vinden.

‘Op social media denk ik hooguit na over hóe ik iets zeg, maar ik spreek me altijd uit als ik zeker ben van mijn zaak. Ook over vaccineren. Mensen om mij heen zijn het met mij eens, maar zwijgen omdat ze niet in discussie verwickeld willen raken of vrezen als ‘wappie’ te worden weggezet. Ik ben heel uitgesproken omdat ik weet waar ik voor sta. Bevalt je dit niet? Cancel me maar.’ ●

**TAYFUN BALCIK**

Programmacoördinator
bij The Hague Peace
Projects voor de Armeens
Koerdische Turkse
werkgroep. Lid van de
Nieuw Amsterdam Raad
(Pakhuis de Zwijger).

Demografisch geknutsel door witte stadsplanners

Aleen en achter mijn laptop kijk ik in mijn nieuwe sociale huurwoning uit over het Lambertus Zijlplein in Geuzenveld. Tram 13 rijdt binnen op de eindhalte, maakt een bocht van 360 graden en gaat straks weer richting Centraal Station in ongeveer 25 minuten.

Leuk geklede reizigers lopen af en aan. Verderop zie ik mensen met tassen van de Albert Heijn, of die van de Vomar. Beiden gesitueerd op 100 meter afstand, zoals dat ook geldt voor visboer Omaira Eiland, bakker Ankara Simit, restaurant Hünkar én supermarkt Anadolu.

De eerste vrienden die al op huisbezoek zijn geweest, voor een potje FIFA of Monopoly in de nachtelijke uurtjes, zeggen het allemaal in koor: 'Gloednieuwe woning, heerlijk uitzicht - en alles voor je deur.'

Ik voel me inderdaad gezegend. Mensen met 300.000 of 400.000 euro op zak kunnen geen woning krijgen in Amsterdam, maar ik wel een sociale huurwoning. Natuurlijk heb ik er als geboren en getogen Amsterdammer wel een dikke prijs van vijftien jaar aan 'onvrijheid' voor moeten betalen, maar goed. Uiteindelijk 'ben ik er'.

In Geuzenveld dus. Aan 'de rand van Amsterdam'. Of, om gelijk

Witte stadsplanners die Nieuw West eerst als afvoerputje voor Turken en Marokkanen gebruikten en nu dat kunstje herhalen, omdat ze daar inmiddels zelf willen wonen

alle badinerende termen te gebruiken: 'een uithoek', een plek 'waar je niet dood gevonden wil worden' of 'het Siberië van Nieuw-West'. Zelfs voor een getto-Turk uit Slotervaart als ik heeft Geuzenveld altijd een armzalig imago gehad.

Is het toeval dat ik hier weer 'onder de Turken en Marokkanen' ben beland, terwijl de buurt waar ik ben opgegroeid steeds rijker en witter wordt? Nee.

Ware 'vermenging' of 'vernieuwing' is nooit de intentie van gentrificatie geweest. Anders zouden er gloednieuwe sociale huurwoningen moeten rijzen in Amsterdam-Zuid, Centrum of Oud-West. Minima en biculturele Nederlanders worden al decennia de stad uit gejaagd.

Geboren binnen de ring, is mijn 'wooncarrière' - na vijftien jaar op pauze te zijn gezet bij mijn ouders in Slotervaart - precies dat: ik woon nu nog verder van de ring af. Terwijl

naar de stad fietsen vroeger tien à vijftien minuten was, zijn daar nu vijftien minuten bij gekomen. En met de jaren die ik inmiddels tel, is dat misschien net even te veel om helemaal bezweet aan te komen op het Leidseplein of Rembrandtplein voor de bios, een debat of een ander cultureel evenement met de gegoede burgerij van de witte grachtengordel.

Met tram 13 voor mijn deur is dat 2 euro 20 heen en 2 euro 20 terug, merkte ik onlangs bij terugkomst van *Our Memory Belongs To Us*. Een heftige en hartverscheurende IDFA-documentaire over de Syrische activisten Yadan, Odai en Rani, die bijna alles hebben verloren in de Syrische revolutie. Een documentaire die ook in één klap al mijn gezeik over gentrificatie en geld in perspectief plaatst. Want waar klagen wij nou over als mensen daar échte onvrijheid, échte vernietiging,

échte pijn en écht verdriet meemaken?

Alleen en achter mijn laptop in Geuzenveld concludeer ik wat een bofkont ik toch ben. Dat ik dankbaar moet zijn voor wat ik heb. *Elhamdulillah* - God zij geprezen. Maar tegelijk is het een ontorechte, moraliserende en valse vergelijking.

Ik ben dankbaar voor het feit dat ik in een relatief veilige omgeving ben opgegroeid, dat ik er mag wonen. Maar nooit zal ik 'dankbaar' zijn voor de toenemende ongelijkheid in een maatschappij waar het aantal miljonairs ieder jaar met duizenden toeneemt, ten koste van diegenen die op een houtje moeten bijten.

Ik zal schaamteloos opkomen voor de rechten en vrijheden van de duizenden jongeren in Nieuw-West die plaats moeten maken voor rijkere, witte mensen: demografisch geknutsel door witte stadsplanners die Nieuw-West eerst als afvoerputje voor Turken en Marokkanen uit de binnenstad gebruikten en nu dat kunstje herhalen, omdat ze daar inmiddels zelf willen wonen.

Natuurlijk is dit in niets te vergelijken met de genocidale bevolkingspolitiek van het Assad-regime in Syrië. Dat doe ik ook niet achter mijn laptop en uitkijkend over het Lambertus Zijlplein. Om het verhaal van Yadan, Odai en Rani kan ik alleen maar huilen. •



AMSTERDAM GEUZENVELD (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS)



MARCEL RIJKEN

Historicus.

Niet klagen maar dragen

Van harte gefeliciteerd met je nieuwe huis in Amsterdam Geuzenveld, Tayfun. Het is je gegund. En wat naar om te horen dat je vijftien jaar moest wachten op een sociale huurwoning. Je woede over sociale onrechtvaardigheid snap ik. Maar het is flauw om met een beschuldigende vinger te wijzen naar witte mensen.

Ik zal je mijn verhaal vertellen. Een verhaal van een witte man. Ik heb ook geschiedenis gestudeerd. De afronding van mijn scriptie is inmiddels een levensproject gebleven waarnaar op verjaardagen nog nauwelijks gevraagd wordt. Inmiddels ben ik een veertiger en getrouwd. Net als mijn witte vrouw, die ik via mijn studentennetwerk ontmoette, ben ik beland in een van die vele baantjes die nodig zijn, maar weinig opvallend blijven. Samen hoogopgeleid, samen ongeschoold werk. Maar we zijn tevreden. We hebben weinig stress. En verdienen voldoende om de schoorsteen te laten roken.

We zijn cultuurmensen, mijn vrouw en ik. We bezoeken musea. Vanuit Dordrecht valt dat niet altijd mee. Tot anderhalf jaar geleden woonden wij in een sociale huurflat in een Dordtse buitenwijk. Op z'n snelst en op z'n duurst was ik in één uur en 45 minuten bij het Rijks-

'Minima en biculturele Nederlanders worden al decennia de stad uit gejaagd' schrijf je. Misschien is het eerlijker om het alleen over minima te hebben

museum in Amsterdam. Voor Groningen, Enschede of Maastricht moeten we de tijd nemen. Drie uur heen en drie uur terug.

Nu wonen we in Vlissingen. We hadden door geluk opeens kapitaal, en zochten naar een betaalbare koopwoning. Binnen Dordrecht liep onze zoektocht dood. Ondertussen hadden we een verslaafde buurman met hoorbaar psychische problemen gekregen en kon onze rust op elk moment verstoord worden door boem-boem-muziek van boven. De onderburen hadden een vrolijk schreeuwend kindje, en nummer twee was op komst.

Het werd Vlissingen. Voor wat we ervoor kregen eigenlijk een verbazingwekkend lage koopprijs. Dat vinden wij na renovatie en anderhalf jaar woonplezier nog steeds. Wat we wonnen was woongenot en een fijne kust. Helaas was cultuur, waar we zo veel van houden, nu nog verder weg.

Maar we laten ons niet kisten.

Voor ons begint de Randstad nu anderhalf uur later. In drieënhalf uur kunnen we in het Rijksmuseum zitten. Dat doen we dus ook. We vermaken ons in de trein met het luisteren naar muziek of podcasts. Ons werk hielden we in Dordrecht en Rotterdam aan, totdat we vergelijkbaar werk in Zeeland vonden.

Beste Tayfun, je schrijft dat je voor veel geld een kleine huurwoning in een wat minder aantrekkelijke buurt in Amsterdam betrokken hebt. Binnen 25 minuten ben je in Amsterdam Centraal. Je woont tussen 'Turken en Marokkanen'. Welnu, ik woonde tot anderhalf jaar geleden tussen alles wat van over de aardbol naar Nederland kwam.

'Minima en biculturele Nederlanders worden al decennia de stad uit gejaagd' schrijf je. Misschien is het eerlijker om het alleen over minima te hebben, want rijke biculturelen worden de stad niet uitgejaagd. En heb je wel eens gehoord van die dorpsjongens die geen huis

meer in hun dorp kunnen krijgen, omdat rijke mensen uit de stad er zijn gaan wonen? Dát heeft dus niets met biculturaliteit te maken.

Dat er krapte is op de Amsterdamse woningmarkt lijkt me nogal wies. Amsterdam is immers de culturele hoofdstad van Nederland, het financiële hart van Nederland, de stad van de grachtengordel en de Zuidas. Geen wonder dat mensen met geld graag in Amsterdam willen wonen. Geen wonder dat Amsterdam heel duur is geworden.

Uiteraard kan ik niet in je portemonnee kijken. Maar voor het bescheiden bedrag waarvoor wij ons huis in Vlissingen kochten, kan je prima in Den Helder een huis kopen. Of je huurt er iets. En binnen een uur en vijftien minuten sta je op Amsterdam Centraal.

Ten slotte nog een ode aan de fiets. Je schrijft dat je bezweet aankomt op het Leidseplein of Rembrandtplein voor de bios, een debat of een ander cultureel evenement. Dit, omdat je nu in plaats van een kwartiertje een half uur moet fietsen. Omhels je rijwiel, Tayfun. Fietssen maakt vrij. Dat hebben wij in Zeeland wel geleerd. Heerlijk gewoon.

Onze voormalige premier Jan Peter Balkenende, een Zeeuw, sprak eens over een (VOC-)mentaliteit die in het verdomhoekje is geraakt. De huidige burgemeester van Amsterdam vond dit een schande, maar ik denk dat je je hier best door kunt laten inspireren. Kom op, vent! Niet klagen maar dragen!

Of is dat typisch Zeeuws? ●

**ÖZLEM BOZKURT**

Epidemioloog.

Beste witte man, u bent van nature een gelukzak

Beste Marcel Rijken, Ik las dat u de behoefte had om het verhaal van columnist Tayfun Balcik vanuit het perspectief van de 'witte man' te vertellen. Vol interesse ben ik aan uw stuk begonnen, maar met iedere zin daalde mijn interesse, totdat het absolute nulpunt was bereikt. Uw verhaal kennen we immers al heel lang als personen van kleur. Het verhaal van witte Nederlanders die ons zeggen: 'Als je maar hard genoeg werkt, dan kom je er wel.'

Ik ben een Belgische vrouw die al negen jaar in Dordrecht woont, net als u destijds. Maar mijn persoonlijke verhaal ga ik niet vertellen, want daar draait het nu niet om. Het gaat er namelijk om dat we leren luisteren naar de mensen die uw en mijn geluk niet hebben.

Misschien beseft u het zelf niet eens, maar uw verhaal zit vol met geluk en privilege. Het is dan wel zo fijn om deze privileges even op een rijtje te zetten, zodat we een eerlijkere vergelijking kunnen maken tussen uw situatie en die van Tayfun.

Allereerst mag u uzelf gelukkig prijzen dat u wit bent. Natuurlijk worden er ook witte mensen benadeeld, zoals die ene dorpsjongen die geen huis kon vinden. Daarbij vraag

U mag zich gelukkig en geprivilegieerd prijzen

ik mij wel af of diegene niet valt onder de categorie autochtone minima, die in Tayfuns stuk ook worden meegenomen. Ook had u het geluk om een studie af te ronden, wat niet gezegd kan worden over het merendeel van kansarme jongeren van kleur. Tevens beschikte u 'plots' over kapitaal en u heeft dit wijselijk verzilverd voor een woning in Vlissingen.

Het geluk om als wit persoon te kunnen beschikken over vrijgekomen kapitaal - ervan uitgaande dat u het over een erfenis heeft - hebben de meeste biculturele Nederlanders (nog) niet. En de keuze om zomaar naar Vlissingen te kunnen verhuizen, is voor minima's en personen met een biculturele achtergrond ook niet zo snel gemaakt. In je 'allochtone uppie', om die vermaledijde term toch maar even te gebruiken, naar plekken zoals Volendam, Urk of zelfs bepaalde

wijken in Dordrecht te verhuizen, kan soms heel onveilig zijn.

Helaas spreek ik hier uit ervaring. Maar goed, het ging niet om mijn ervaring maar over uw privilege dat u dat nooit hoeft te meemaken, omdat u onderdeel bent van de witte meerderheid. Daarnaast heeft u, samen met uw vrouw, het geluk gehad om werk te vinden in Zeeland. Dat geluk hebben de meeste biculturelen of minima niet, of veel minder. Ze hebben al moeite om werk en woning in hun eigen omgeving te vinden. Dat hoeft ik u niet te bewijzen, er zijn namelijk voldoende studies, onderzoeksrapporten en cijfers die dat ieder jaar weer aantonen.

Zelfs al hebben biculturelen een keertje geluk, dan is er nog 'vadertje staat' die iedereen met een 'vreemde naam' op de hielen kan zitten. Denk maar aan het toeslagenschandaal of etnisch profileren. Daar moet u dan

nog de agressieve houding van de politie tegen 'niet witte' Nederlanders en minima bij protesten zoals Kick Out Zwarte Piet of de Woonopstand bij optellen. U mag zich dan gelukkig en geprivilegieerd prijzen.

Tegen Tayfun, die nu een stuk verder moet fietsen naar het centrum van Amsterdam, zegt u ook: 'niet klagen maar dragen.' Want u moet immers óók zoveel uren reizen om uw passies te kunnen volgen. Maar reizen is voor een groot deel van de witte en biculturele minima een dure grap, zelfs met een kortingskaartje. En dan hebben we het nog niet eens over de toegangsprijzen voor de culturele sector.

Ziet u, mijnheer Rijken: u bent van nature een gelukzak. En dat maakt uw verhaal weer een van de zoveelste verhalen van de witte man op de fiets. Zelfs uw oproep is de minima en biculturele Nederlanders niet vreemd, die wordt ons helaas met de paplepel ingegoten.

Toch wil ik u bedanken voor uw verhaal, want het bewijst maar weer eens hoe belangrijk het is om nog meer ruimte te maken voor de verhalen van anderen.

Verder laat ik uw verwijzing naar de VOC-mentaliteit en Jan Peter Balkenende maar even voor wat die is, die is immers te koloniaal om op te rakelen.

Groetjes, Özlem Bozkurt •



ergosana

Medisch Adviesbureau

Drs. İsmail Sevinç

Medisch adviseur/verzekeringsarts

www.ergosana.nl - i.sevinc@ergosana.nl - 0624706882



**Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs**



**Medische Keuring
Levensverzekering**



**Verzuim &
Re-integratie**



**Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven**

RIJBEWIJSKEURING OOK OP ZATERDAG

Het dilemma van rente en huisbezi

Een huis kopen lijkt steeds meer aan een handjevol mensen voorbehouden. Voor sommige moslims speelt nog een andere reden: zij zien het afsluiten van een hypotheek als zonde. De Koran verbiedt het betalen van rente, zeggen zij. Hoe zit het nu precies?

● FITRIA JELYTA

Het islamitische verbod op het vragen van rente staat in *Soera Al-Baqarah (De Koe)*, verzen 278-279. In de tweede herziene druk in de Nederlandse vertaling *De Levende Koran* vind je deze tekst:

‘O jullie die geloven, wees je bewust van je verantwoordelijkheden jegens Allah. Zie af van nog openstaande rente, indien jullie ware gelovigen zijn. En indien jullie dit niet doen, beseft dan dat je in [staat van] oorlog verkeert met Allah en Zijn boodschapper. Indien jullie berouw tonen, behoort het [reeds verkregen] kapitaal aan jullie toe. Noch begaan jullie dan onrecht, noch wordt jullie dan onrecht aangedaan.’ [De uitlener mag alleen het geleende bedrag terugvragen en niet de rente.]

Dit vers wordt aangevuld met een *hadith* - overlevering - van de Profet Mohammed, overgeleverd door Sahih Muslim. Hierin wordt verteld dat de Boodschapper van Allah degene vervloekt die rente nuttigt, geeft, schriftelijk vastlegt en als getuige daarvan optreedt. Daarnaast voegde hij toe dat allen gelijk zijn in de zonden.

‘In de Koran staat ook dat het beter is voor een moslim die geld uitleent om het verschuldigde bedrag volledig kwijt te schelden en als vrijwillige gift - *sadaqa* - te doneren aan de behoeftige’, zegt

imam Ahmad Hambali Maksum. Hij is verbonden aan de Indonesisch-Nederlandse stichting PPME Den Haag en de Haagse Al-Hikmah moskee. Daar geeft hij regelmatig lezingen over zaken die moslims aangaan, zoals het betalen van rente en islamitische opvoeding.

Vrijwillig mag de lener best meer terugbetalen, zegt hij. ‘Voor de ontvanger van de lening geldt: als diegene zijn waardering voor deze lening wil uitdrukken door meer dan het verschuldigde bedrag te betalen aan degene die het geld heeft uitgeleend, dan is dat niet verkeerd.’ Maar de imam ziet in dat de meeste mensen huiverig zijn om grote geldbedragen, zoals bij hypotheek het geval is, als gift te doneren. ‘Wij leven niet in een ideale wereld.’

De imam maakt onderscheid tussen het vragen en betalen van rente. Over dat eerste: ‘Hiermee worden mensen in geldnood gedwongen om een lening te doen die ze maar met moeite kunnen terugbetalen, en waar ze uiteindelijk armer van worden. Vanuit islamitisch oogpunt is het vragen en verplichten van rente daarom een verwerpelijke daad.’

En over het betalen van rente: ‘Ook dat is niet toegestaan, maar we leven nu eenmaal in een samenleving met conventionele banksystemen die om rente vragen. Dat is



‘Als je rente betaalt, draag je bij aan een systeem dat mensen armer maakt’

niet alleen zo wanneer we een huis willen kopen, maar ook bijvoorbeeld wanneer het gaat om pensioengelden of andere soorten leningen, om bijvoorbeeld een studie te betalen.’

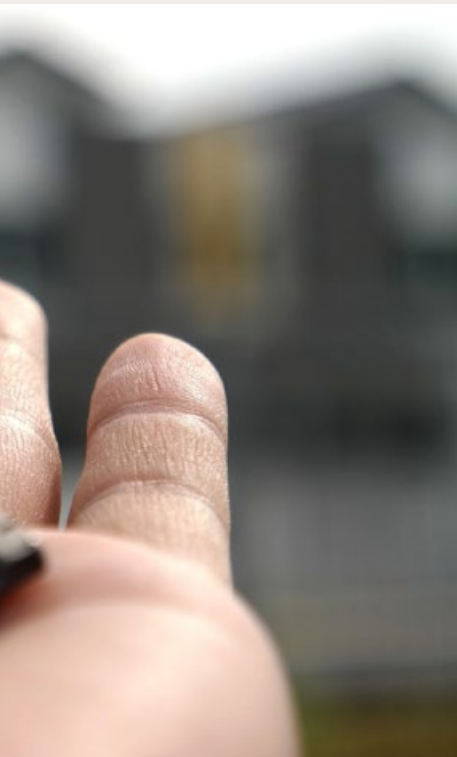
In sommige landen bestaan *halal*-hypotheekleningen zonder rente. Een van die constructies maakt het mogelijk voor de bank om het huis te kopen en het voor een hoger bedrag aan te bieden aan de koper in de vorm van winst. Dat is wel

toegestaan binnen de islam, aldus Hambali Maksum. ‘Maar zelfs dan weet je niet of je daadwerkelijk rentevrij je schuld aflost. Uiteindelijk blijft het een persoonlijke keuze, waarvan we de gevolgen nu of later in het Hiernamaals zullen onder vinden. Alleen Allah kan daarover oordelen.’

Kopen of huren?

Ondanks de Koranverzen en *hadith* die stellen dat rente haram - verbo-

t volgens Nederlandse moslims



DENK-KAMERLID FARID AZARKAN (BEELD: YOUTUBE)

den - is voor moslims, kiezen sommigen alsnog voor een woning met hypotheek. Zo ook de 31-jarige Fatima*.

‘Mijn echtgenoot heeft een appartement gekocht in Amsterdam. Hij is de eerste in mijn familie die een koopwoning heeft, dat ontdekten ik nog voor we gingen trouwen’, vertelt zij. ‘Ik was er wel erg van geschrokken. Toen hij leerde dat het niet mocht, besloten we om in de toekomst een woning te huren. Daar was ik heel standvastig in.’

Toch veranderde zij van gedachte. Het echtpaar is nu op zoek naar een nieuwe woning, en besloot om weer voor een koopwoning te gaan. ‘Meerdere factoren hebben daaraan bijgedragen. Ten eerste: het huren van een woning in de Randstad is niet te doen. Een sociale huurwoning is niet aan ons besteed, omdat onze salarissen te hoog zijn’, legt zij uit. ‘Ten tweede: wij hebben de stijging van de huurprijzen in de vrije sector niet in de

hand. In de Randstadregio waar wij willen wonen, kun je denken aan een huurwoning van 1.500 tot 2.000 euro per maand. En bij een koopwoning kun je de rente vastzetten voor de komende dertig jaar. Dan weet je altijd wat je woonlasten zijn.’

Het is een dilemma waar de tweede, derde en komende generaties moslimjongeren in Nederland mee te maken zullen hebben, ziet Fatima. Dat beaamt de Marokkaans-Nederlandse Instagram-content creator en moeder Senna Chakrouni (35). Samen met haar echtgenoot besloot zij echter om geen huis te kopen en hun woning te blijven huren.

‘Het kopen van een woning is zeker voordeliger dan huren. Ik zou dan waarschijnlijk maar de helft moeten betalen van wat we nu kwijt zijn aan huur’, vertelt Chakrouni. ‘Daardoor had ik ook zo mijn twijfels over het huren, maar uiteindelijk was ik erover uit. Ik wil absoluut geen huis kopen.’ Chakrouni had zich verdiept in de verzen en hadith die stellen dat niet alleen het vragen en ontvangen van rente een grote zonde is voor moslims, maar ook het betalen van rente.

‘Rente maakt het grote onderscheid tussen arm en rijk. Ook als je bijvoorbeeld rente ontvangt op je spaarrekening, mag je dat geld als moslim eigenlijk niet houden, omdat het niet echt van jou is. Je hebt dat geld niet verdiend’, gaat zij verder. ‘In de islam heb ik geleerd dat iedereen gelijk is. Als je rente betaalt, draag je bij aan een systeem dat mensen armer maakt, een systeem waar alleen de banken van profiteren. Dat wil ik niet.’

Wel was zij benieuwd hoe andere moslims dachten over het kopen van een huis met hypotheek en rente. ‘Aan mijn Instagram-volgers vroeg ik daarom: een woning, kopen of huren?’

Moslims die besloten een huis te kopen, gaven als reden dat ze geen andere keuze hadden. Als ze

een huurwoning moesten betalen waarvan de huurprijzen jaarlijks stijgen, zouden ze niet rondkomen. Anderen zagen het kopen van een huis en de rente die ze daarmee moeten betalen als een investering. Ook zagen zij kans om daarmee meer geld te doneren aan goede doelen, omdat zij juist door het kopen van een woning veel geld konden besparen.

‘Volgens mij heeft de beslissing voor moslims om een huis te kopen en huren vooral te maken met hun imaan - het geloof, en het aanvaarden en erkennen van de geboden en verboden die in de Koran staan beschreven’, zegt Chakrouni. ‘Daar is iedere moslim anders in. Ook bijvoorbeeld ten aanzien van het verbod op alcohol. Sommige moslims drinken nog steeds alcohol, terwijl zij weten dat het haram is.’

‘Het hangt heel erg af van in hoeverre jij je als moslim laat beïnvloeden, en door wie jij je laat beïnvloeden. Omdat ik weet dat het voor iedere moslim anders is wat betreft imaan, ga ik daar niet over oordelen. Ik respecteer ieders beslissing, en ik heb ook beslissingen gemaakt op basis van mijn imaan. Er zijn ook zaken waar ik moeite mee heb om me aan te houden, wat andere moslims met een sterke imaan wel beter af gaan. Alleen al daarom ga ik niet over anderen oordelen of op ze neerkijken. Zo sta ik erin.’

Niet zo zwart wit

Dat ervaart Fatima anders. ‘Sommige moslims kunnen heel hard zijn in hun oordeel naar andere moslims toe. En ook al maken ze hun oordelen niet expliciet, ze impliceren het wel’, zegt zij. ‘Ik las op social media laatst iemand die zei dat het kopen van een huis vergelijkbaar is met het hebben van gemeenschap met je eigen moeder. Daar schrok ik van. Mensen kunnen heel kortzichtig denken; dat zie ik aan hoe zij op dit soort zaken reageren. Voor het gemak hebben

zij het dan niet over de barmhartigheid en de genade van Allah. Allah begrijpt ieders situatie het beste. Daar heb jij als moslim niets over te zeggen.’

Het betalen van rente blijft voor moslims een lastig en gevoelig onderwerp, stelt zij. ‘Daarom zou ik graag zien dat er een fatwa wordt uitgesproken door Nederlands islamitische rechtsgeleerden, die ook de context voor moslims in Nederland in overweging nemen’, gaat zij verder. ‘Er zijn bijvoorbeeld ook moslims in Nederland die in de ziektewet zitten en uitkering ontvangen, terwijl ze helemaal niet ziek zijn en dat geld ook niet mogen ontvangen. Dit doen zij ook zodat zij kunnen blijven huren in een sociale huurwoning. Waarom spreken we mensen hier niet op aan? Ze belazeren de boel, maar het betalen van rente is volgens hen een grotere zonde? Dat is ontzettend krom.’

Fatima merkt dat de kritiek op moslims die een hypotheek aangaan vooral een culturele grondslag heeft. ‘Ik heb jaren in Zuidoost Azië gereisd, en moslims met verschillende culturele achtergronden ontmoet. Daar heb ik geleerd dat ‘mijn islam’ niet hetzelfde hoeft te zijn als ‘de islam’ van de ander. En dat hoeft niet te betekenen dat ik een betere moslim ben, omdat ik andere interpretaties heb van het geloof. Het is niet zo zwart-wit als velen denken’, zegt zij. Zij wijst naar een hadith waarin Allah de profeet Mohammed toesprak: ‘Ik ben zoals Mijn dienaar denkt dat Ik ben.’

‘Ik hoop dat we als moslimgemeenschap ooit eens gaan leren om de nadruk te leggen op een vergevingsgezinde God, in plaats van een straffende God’, zegt zij. ‘En dat we daardoor onze kritiek op andere moslims voor onszelf houden, en meer begrip en genade tonen naar elkaar toe.’ ●

*Gefingeerd. Echte naam en achternaam bij de redactie bekend.

Wat zijn de mensenrechten nog wa

● TAYFUN BALCIK

Terwijl Europa zegt op te komen voor mensenrechten, worden vluchtelingen aan onze grenzen aan de lopende band illegaal teruggeduwd: de zogenoemde pushbacks. De vluchtelingen die wel in Europa aankomen vergaat het weinig beter. De omstandigheden in vluchtelingenkampen op de Griekse eilanden zijn abominabel. We spraken erover met Dagmar Oudshoorn, directeur van Amnesty International Nederland en Benjamin Ward, adjunct-directeur van Human Rights Watch (divisie Europa en Centraal-Azië). Gaat het de slechte kant op met de mensenrechten in Europa en Nederland?

In en rondom Europa staan de mensenrechten steeds meer onder druk. Om met de vluchtelingencrisis te beginnen: wat is de beste oplossing voor vluchtelingen die speelbal worden van grotere machten binnen het continent Europa?

Dagmar Oudshoorn (Amnesty): 'Europa moet vluchtelingen eerlijker verdelen. Mensen die vluchten, hebben het recht op een fatsoenlijke asielprocedure. Migrant zijn mensen die niet gevlucht zijn, maar om andere redenen hun land hebben verlaten. Door iedereen te omschrijven als migranten, wordt gepoogd mensen het recht op een fatsoenlijke asielprocedure te onthouden. Dit is de framing die je ziet. Europa moet stoppen met de pushbacks en mensen op een menswaardige manier opvang bieden.'

Hoe maakt Amnesty International de keuze om te spreken over migranten of vluchtelingen? Is dat van een afstandje niet lastig te bepalen?

Oudshoorn: 'Dat is ook niet aan Amnesty om te bepalen. Wij vinden dat mensen het recht hebben om ergens asiel aan te vragen. En dan kan vervolgens bepaald worden of iemand daar recht op heeft of niet. Zolang dat niet bepaald is, moet je mensen menswaardig opvangen. Niet tegenhouden en terugduwen. Naast een mensenrechtenplicht hebben we een humanitaire plicht om mensen te helpen. Pushbacks jagen mensen de dood in op de Middellandse Zee en het Poolse grensgebied.'

Er wordt ook wel gezegd dat Belarus vluchtelingen doelbewust inzet om de Europese Unie te chanteren. Moet je ze dan ook wel accepteren?

Oudshoorn: 'Ten eerste heb je een humanitaire plicht om mensen te helpen. En je hebt nog steeds de plicht om asielzoekers individueel

‘Europa moet stoppen met de pushbacks en mensen op een menswaardige manier opvang bieden’

een eerlijke en zorgvuldige procedure te geven, ondanks het feit dat ze een speelbal zijn in het geheel. Dat ligt niet aan de mensen die vluchten. Je kunt het hen niet kwalijk nemen voor het feit dat ze



vluchten. De oorzaak ligt bij de staat of de persoon die vluchtelingen misbruikt voor politieke doeleinden.'

Benjamin Ward (HRW): 'We worden vandaag de dag geconfron-

teerd met een sombere situatie aan de grenzen van Europa. De mensenrechtensituatie daar is geenszins in lijn met het Europese mensenrechtenverdrag en het EU-recht, dat het recht op asiel beschermt. Een van de redenen hiervoor is een hardnekkig geloof bij Europese beleidsmakers dat afschrikking een effectief middel is in de strategie om migratie te managen. En dat betekent dat extreem moeilijke omstandigheden aan de grenzen, en soms ook in Europa, worden gezien als een manier om anderen te ontmoedigen een reis naar Europa te wagen.'

Is afschrikking inherent een mensenrechtenschending?

Ward: 'Nee, niet inherent. Een informatiecampagne over de omstandigheden in Europa over de asielprocedure kan een formele

ard voor Europa?



BENJAMIN WARD (BEELD: HUMAN RIGHTS WATCH) EN DAGMAR OUDSHOORN (BEELD: AMNESTY INTERNATIONAL NEDERLAND)

vorm van afschrikking zijn. Het belangrijkste van het soort afschrikking-beleid dat we aan de Europese grenzen zien, is echter dat het overduidelijk leed veroorzaakt bij mensen en dat hun mensenrechten worden geschonden. De toegang tot asiel wordt beperkt, omdat ze vastzitten in grensgebieden. Bovendien is het ook niet effectief. Het negeert wat veel mensen drijft om deze gevaarlijke reizen te maken. Te blijven waar ze zijn, is namelijk geen leefbare optie voor hen.'

Sommige opiniemakers zeggen juist dat de pushbacks wél 'werken'. Kijk maar naar de vliegtuigen vol met migranten die weer vanuit Belarus naar Irak en Syrië vertrekken.

Ward: 'Dat hangt dus af van de vraag af wat je verstaat onder

'werkt'. Mensen maken na de grote vluchtelingencrisis van 2015 nog steeds gevaarlijke - dodelijke - reizen naar Europa. Zijn we wel effectief in het afhouden van die mensen? Van al dit afschrikking-beleid gaat ook de boodschap uit naar andere landen dat het afhouden van mensen een legitiem beleidsmiddel is. Is dit wel wijs? Met in het achterhoofd dat de meeste vluchtelingen in het globale zuiden worden opgevangen, dus in landen die veel minder geprivilegieerd zijn dan Europese landen en veel minder middelen hebben. Wanneer zij naar de Europese benadering kijken, zien ze een veronachtzaming van de rechten van vluchtelingen. De consequenties daarvan kun je bijvoorbeeld zien in hoe Syrische vluchtelingen behandeld worden in die naburige landen.'

'Wij zijn zeer bezorgd over het Franse beleid dat als integratie wordt geframed, maar een discriminatoir effect had op moslims'

Zegt u dat het inzetten van vluchtelingen door Belarus een consequentie is van Europees afschrikking-beleid?

Ward: 'Ten eerste: wat Belarus doet is totaal verkeerd en verschrikkelijk voor die mensen. Belarus is daarin de hoofdverantwoordelijke. Maar het klopt gedeeltelijk dat Europa een situatie heeft gecreëerd waarbij het strategisch gezien kwetsbaar is voor migratie, juist omdat het migratie beschouwt als een bedreiging voor haar nationale veiligheid. Andere staten kunnen daarom Europa bedreigen met migratie. Belarus doet dat, maar ook Turkije, Libië en Marokko doen dit. In deze dynamiek vergeten we de mensen die precies tussen wal en schip vallen. Het is levensbelangrijk dit als een menselijke kwestie te zien, geen veiligheidskwestie.'

Wat is de oplossing om uit deze kwetsbare situatie te komen? Aan de ene kant kan Belarus dit doen omdat er nou eenmaal vluchtelingen in Irak en Syrië zijn. Aangezien het niet realistisch is dat daar op korte termijn verandering in komt, wat blijft er dan voor Europa over?

Ward: 'Natuurlijk is het belangrijk om op de lange termijn de grote mensenrechtenschendingen aan te pakken die zulke vluchtelingenstromen triggeren. Maar het aanpakken van grondoorzaken heeft niet de hoogste prioriteit in het buitenlandbeleid van Europese landen. Op de korte en middellange

termijn is dat het erkennen van wat de schaal is van de vluchtelingenstroom en het delen van verantwoordelijkheden. De aantallen bij de Pools-Belarussische grens zijn niet onhanteerbaar voor een EU-blok van bijna vijfhonderdmiljoen mensen. De inspanningen van de Europese Commissie voor het stimuleren van het delen van verantwoordelijkheden zijn tot dusverre niet bijzonder succesvol gebleken. Er is nog steeds het idee dat landen aan de grenzen van Europa meer verantwoordelijkheid dragen, met onder meer Duitsland en een klein aantal landen als uitzondering. Dat moet veranderen. Een ander antwoord is een positieve kijk op migratie. Er zijn weinig leiders in Europa vandaag die migratie presenteren als iets dat van toegevoegde waarde is. Populistische leiders zijn vrij effectief in het mobiliseren van negatieve framing rond migratie. Er is geen tegengeluid. Er is stilte, of je krijgt een soort middenpositie van mainstream politici, die met een afgezwakte versie van het anti-migrantenpopulisme op de proppen komen. Ze willen migratie niet als een feit zien en dat het voordelen met zich meebrengt.'

Wat zijn verder de belangrijkste, onopgemerkte mensenrechtenschendingende praktijken in Europa? Oudshoorn: 'Wij doen niet aan een rangorde in mensenrechtenschendingen. We houden ons bezig met de rechtsstaat in Polen en Hongarije, de repressie in Belarus, Fort

Europa, dus de vluchtelingen crisis. En daarin de verschillende thema's, zoals de pushbacks, maar ook de criminalisering van hulp aan vluchtelingen en migranten en de mensonterende situatie in vluchtelingenkampen. We houden ons verder bezig met de verkrachttingswetgeving, met technologie en mensenrechten zoals in het toeslagenschandaal, maar ook zijn we bezorgd over de krimp van het maatschappelijk middenveld.'

Ward: 'Dat is potentieel een lange lijst, maar wat er echt uitsteekt is het probleem van racisme en discriminatie. Vorig jaar was er een duidelijke internationaal respons, ook in Europa, op de moord op George Floyd. Er is heel wat werk te doen in Europa op dit gebied. Er is intussen heel wat goeds gedaan, maar toch is er weinig gevoel voor urgentie bij de meeste beleidsmakers - en gebrek aan scherpheid, die er wel zou zijn als er vanuit een mensenrechtenperspectief naar werd gekeken.'

Dus het waren slechts woorden vorig jaar, tijdens de Black Lives Matter protesten?

Ward: 'Er was oprechte interesse om het probleem aan te pakken. Maar dat kan niet via trainingen. Het dringt daardoor niet echt door tot het vraagstuk van macht, wat nodig is om echt racisme en discriminatie aan te pakken. Er wordt ook geen verantwoording afgelegd voor het verleden. De wil ontbreekt grotendeels om terug te blikken. Als je deze situaties wil adresseren zonder te kijken naar zaken zoals de Europese geschiedenis van het kolonialisme, dan zal je uiteindelijk beperkt blijven in hoe je deze zaken kunt oplossen.'

Dan nu Frankrijk. De angst bestaat dat de mensenrechten van moslims institutioneel worden bedreigd. 'Radicale' moskeën worden gesloten, islamitische NGO's die moslimhaat aankaarten ontbonden. En dit allemaal in naam van de seculiere Franse Republiek. Wat vindt u van deze ontwikkelingen? Wordt moslimhaat in Frankrijk geïnstitutionaliseerd?

Oudshoorn: 'We vinden het

'Het boerkaverbod is er specifiek op gericht de uitingenvrijheid van moslima's te beperken'

extreem zorgelijk dat de vrije ruimte voor maatschappelijke organisaties, die volstrekt legitieme activiteiten ontplooiën, wordt ingeperkt onder het mom van veiligheid. Een democratische rechtsstaat wordt gediend door verschillende geluiden en een diversiteit aan maatschappelijke organisaties en bewegingen. De democratische rechtsstaat wordt gediend als er kritische stemmen zijn. Dat is geen bedreiging, maar een kracht. En dat zou dus ook beschermd moeten worden.'

Amnesty wordt op dit punt bekritiseerd: jullie zouden wegglijken van islamistisch geweld.

Oudshoorn: 'Amnesty wordt heel vaak van zaken beschuldigd. Maar Amnesty kiest geen partij. Wij kaarten mensenrechtenschendingen aan de orde, ongeacht wie ze doet. Een mensenrechtenschending is een mensenrechtenschending. Op het moment dat er terreur is, dan is dat een mensenrechtenschending en veroordeel je terreur. Op het moment dat er onschuldige mensen, zonder fatsoenlijke vormen van bescherming beschuldigd worden van terreur, dan zeg je daar ook wat van. Dus het gaat ons niet om wie de mensenrechtenschending pleegt, wij ageren tegen alle mensenrechtenschenders.'

Ward: 'Wij zijn al een aantal jaar zeer bezorgd over beleid dat als integratie wordt geframed, maar een discriminatoir effect had op Franse moslims - en met name op

Franse moslims die zichtbaar religieus zijn. We zien dat op het gebied van restricties voor religieuze kleding, het criminaliseren van uitingen, en recentelijk het zeer problematische sluiten van *civil society*-organisaties. Tegen zulke staatsbemoedienissen, zonder de sterke gronden die het sluiten van *civil society*-organisaties zou kunnen rechtvaardigen, hebben we ons publiekelijk uitgesproken, met name tegen het sluiten van het Collectief Tegen Islamofobie in Frankrijk. Natuurlijk is er een specifieke context in Frankrijk, dat de staat opgericht is als seculiere staat of dat idee promoot als een waarde van de Republiek. Het heeft ook de Sikh-gemeenschap geraakt, naast moslims. Maar het raakt christenen niet op dezelfde manier. Dit brengt het risico met zich mee dat er een signaal wordt afgegeven naar jonge mensen, dat je niet tegelijk een zichtbare moslim én een goede Franse burger kan zijn. Dit is een zeer problematische positie, die ook de doelstellingen van een gedeeld gevoel van nationale identiteit en een thuisgevoel, dus van integratie ondermijnt.'

Interessant dat het Franse secularisme Franse sikh's en moslims negatiever beïnvloedt dan Franse christenen. Hebben we dan te maken met een racistische interpretatie van secularisme in Frankrijk, die mensen van kleur buitensluit?

Ward: 'Het is een hele complexe

zaak en het is zeker ook verbonden aan het kolonialisme, je kan het daar niet van los zien. Wat ik vanuit een mensenrechtenperspectief kan zeggen, is dat het effect van dit beleid discriminatoir is in de praktijk, wat de intentie ook moge zijn. Dat zou een zorg binnen en buiten Frankrijk moeten zijn.'

In Nederland bestaat het boerka en nikaabverbod en wordt moslimdiscriminatie niet apart door de politie geregistreerd. Wat vinden jullie daarvan?

Oudshoorn: 'Het boerkaverbod lijkt een neutrale regeling te zijn van verbod op gezichtsbedekkende kleding in overheidsgebouwen en het openbaar vervoer. Maar het verbod is er specifiek op gericht de uitingenvrijheid van moslima's te beperken. We vragen ons dan ook af of deze wet op deze manier geïmplementeerd had moeten of mogen worden. Want alle mensen horen vrij te zijn te dragen of niet te dragen wat ze willen, het gaat twee kanten op. Dit leek een neutrale regeling, maar hij is in wezen discriminerend.'

En moet moslimdiscriminatie apart geregistreerd worden?

Oudshoorn: 'Als je een goede en gerichte bestrijding wilt van dit fenomeen, dan kan zo'n aparte registratie van nut zijn. Dat gebeurt ook bij andere godsdiensten of andere vormen van discriminatie, bijvoorbeeld antisemitisme.'

Ook lieten Nederlandse gemeenten moskeën bespioneren, wat door onze anti terreurcoördinator NCTV werd gefinancierd, en verklaarde de rechter dat etnisch profileren moet kunnen. Hoe kan dit? Is dit een teken van witte suprematie?

Oudshoorn: 'Ten eerste, witte suprematie is iets anders dan institutioneel racisme.'

Wat is het verschil dan?

Oudshoorn: 'White supremacy is geloven in de rassenleer, zeggen dat het ene ras beter is dan het andere ras. Institutioneel racisme is dat niet. Institutioneel of systemisch racisme is dat er in de samenleving een vorm of een systeem van

maatregelen bestaat die een discriminerende uitwerking heeft. Dat is wat anders dan geloven in rassen-theorieën.’

Is het niet zo dat in beide gevallen de witte meerderheid buiten schot blijft en minderheden het slachtoffer zijn?

Oudshoorn: ‘Ik ben het met je eens dat beide niet kunnen. Maar er zit wel degelijk een verschil tussen witte suprematie en institutioneel racisme. Door dat op één hoop te gooien, ga je de verkeerde discussie voeren. Nederland heeft artikel 1 van de grondwet, waarin staat dat iedereen gelijk behandeld moeten worden. Etnisch profileren kan daarom niet, of dat nou door de politie of belastingdienst gebeurt. De volharding van wetshandhavers, bijvoorbeeld richting mensen die eruitzien als ik, dat ik eerder gecontroleerd mag worden op basis van een veronderstelling, een risicoprofiel, is niet goed te praten. Dat is niet omdat ik iets gedaan heb, maar ze denken wel dat ik iets zou kunnen doen. In een land met artikel 1 van de grondwet moeten we dat niet hebben.

‘Als het gaat over de NCTV is dat een ander verhaal. Want de NCTV doet dingen die ze niet mogen doen. De NCTV mag geen gegevens van individuele burgers verzamelen. Dat weten ze - en toch doen ze het. Het heimelijke onderzoek in de moskeeën valt ook buiten hun bevoegdheid. Dat doen ze onder het mom van veiligheid. Maar het is een schending van de privacy van mensen en het recht op godsdienstvrijheid.’

U zegt dat het u persoonlijk raakt, die risicoprofielen tegen ‘mensen die cruit zien als ik’. Bedoelt u dat op basis van uw huidskleur?

Oudshoorn: ‘Ja, etnisch geprofileerd of gecontroleerd, door uit de rij te worden gehaald. Nou ja, ik sta ook op de FSV-lijst (Fraude Signalerings Voorziening, red.). Ik heb ook zo’n brief ontvangen van de Belastingdienst.’

Pff, heftig. Daarom denk ik ook aan de link met witte suprematie. Witte mensen hebben geen last van onrecht waar u wel onder te



BEELD: UNSPLASH

‘Ik heb grote moeite te begrijpen waarom moslimdiscriminatie niet apart wordt geregistreerd, terwijl die registratie wél plaatsvindt als het over andere groepen gaat’

lijden heeft, vanwege uw zwarte huidskleur.

Oudshoorn: ‘Ik ontken ook niet dat ik het een vorm van institutioneel racisme plaatsvindt. Ik zeg alleen dat witte suprematie iets anders is. Bij *white supremacy* denk je aan de Ku Klux Klan. En institutioneel racisme in het geval van de toeslagenaffaire gaat ook verder dan de nationaliteit, het gaat ook over sociale klasse. Dat heeft nader onderzoek van Amnesty uitgewezen.’

Hoe ziet Human Rights Watch het algemene wantrouwen tegenover moslims in Europa?

Ward: ‘Wat ook de intentie moge zijn, het is belangrijk om te focussen op het effect. En als het effect discriminatoir is tegen mensen van een bepaald geloof of als zodanig

wordt ervaren, dan is dat zorgwekkend. Dat geldt dus voor beperkingen in het dragen van religieuze kleding. Wat betreft haatmisdrijven: ik heb er grote moeite mee te begrijpen waarom moslimdiscriminatie niet apart wordt geregistreerd, terwijl die registratie wél plaatsvindt als het over andere groepen gaat. Bij haatmisdrijven lijkt het me namelijk goed om te weten waar je mee te maken hebt. Zo kan je effectiever zijn in de bestrijding ervan.’

De Tweede Kamer heeft veel aandacht voor antisemitisme en houdt daarbij vast aan de controversiële IHRA definitie, die volgens critici antisemitisme en kritiek op Israël met elkaar vermengt. Moet Nederland van de IHRA definitie afstappen, wat BIJ1 en Denk nu ook bepleiten?

Oudshoorn: ‘Voor mij zit het hem niet in een definitie. Antisemitisme en andere vormen van discriminatie op grond van ras moeten gewoon effectief worden bestreden. De Nederlandse wet biedt geen belemmering om dat aan te pakken. Dus dat moet gewoon gebeuren. Punt. Amnesty volgt het internationaal recht. In artikel 20 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten staat: *Het propageren van, op nationale afkomst, ras of godsdienst gebaseerde haatgevoelens die aanzetten tot discriminatie, vijandigheid of geweld, wordt bij de wet verboden*. En dat is waar het ons om gaat. Niet om de definitie.

‘En wat betreft kritiek moet je onderscheid maken. Kritiek op een staat valt onder het recht van meningsuiting. Antisemitisme is heel wat anders. Je kunt heel goed kritiek hebben op de staat Israël en niet antisemitisch zijn. Wij zijn ook kritisch op de staat Israël, en soms ook kritisch als het gaat om de Palestijnse zaak. Waar het om gaat, is dat wij geen partij kiezen. Het gaat om de mensenrechten.’

Ward: ‘We nemen geen positie in over de definitie. We erkennen dat antisemitisme een grootschalig probleem is in Europa. Er zijn ook mensen die de Palestijnse zaak misbruiken en als rechtvaardiging zien voor antisemitische haat. Die mensen zijn niet noodzakelijkerwijs geïnteresseerd in het conflict tussen Israël en Palestina, maar gebruiken Palestina als excuus om antisemitisch te zijn. Tegelijkertijd is het waar dat vele beschuldigingen van antisemitisme worden gebruikt om kritiek op Israël en het opkomen voor de mensenrechten van de Palestijnen te delegitimeren, of mensen aan te vallen die vragen stellen bij de identiteit van Israël als een Joodse staat. Er is zeer zeker een verwevenheid tussen die zaken. We moeten daarom duidelijk en krachtig zijn in onze veroordelingen van antisemitisme, evenals duidelijk en krachtig stellen dat mensen het recht hebben om kritiek uit te oefenen op de Israëlische regering en op te komen voor Palestijnse rechten, zonder beschuldigd te worden van antisemitisme.’ ●



**THOMAS
VON DER DUNK**

Publicist.
Cultuurhistoricus.

Kan en mag (of moet) je democratie afdwingen?

Vijf maanden is het inmiddels geleden dat het door het Westen overeind gehouden seculiere regime in Kabul in elkaar stortte en de Taliban terugkeerden aan de macht. Wraakacties tegen Afghanen die diensten aan westerse militairen hadden verleend bleven niet uit, veel Afghanen proberen nog steeds een goed heenkomen te zoeken en de vrijheid van vrouwen werd als voorspeld drastisch ingeperkt. Toch is voorlopig een complete terugkeer naar de fundamentalistische barbarij van de jaren negentig uitgebleven.

Mogelijk ook, omdat het tot dan toe met buitenlands geld overeind gehouden land economisch, maatschappelijk en medisch in elkaar is gestort. Dit, nadat die buitenlandse investeerders meteen met de val van Kabul aan hun financiële steun een einde hadden gemaakt.

De nieuwe machthebbers snapten vermoedelijk toch dat Afghanistan het zonder zulke steun met geen mogelijkheid kan redden. Dat zou er wel eens toe bijgedragen kunnen hebben dat ze met hun omvorming van de Afghaanse samenleving (nog) iets minder radicaal te werk gaan dan op grond

van het verleden werd gevreesd.

Intussen gelden ze zelfs, achter de hand, weer als potentiële gesprekspartners voor het Westen. Dit, omdat er in Afghanistan inmiddels een nog veel radicaler terroristische variant van het fundamentalisme is opgestaan, een soort IS 2.0. Dit fundamentalisme wenst zich - anders dan de Taliban - niet tot Afghanistan te beperken, en vormt daarmee een bedreiging voor de stabiliteit van een veel grotere regio.

Hoe moeten we, vijf maanden later, terugkijken op het westerse debacle en westerse pro-democratisch bedoelde interventies in het algemeen? Wat aan het denken moet zetten, is niet alleen het ijltempo waarmee de westerse vazallenregering in elkaar stortte, maar ook de geringe bereidheid van de meeste Afghanen om ook maar een poot uit te steken om die val te voorkomen - de militairen om te beginnen. Een deel sloeg op de vlucht, een deel keek gewoon toe.

Een van de oorzaken van die geringe bereidheid vormde ongetwijfeld de notoire corruptie van de vorige machthebbers - wat niet wil zeggen dat het onder de huidige daarmee veel beter gesteld is - waardoor van alle hulp gelden veruit het meeste aan de strijdstok

bleef hangen.

Maar er is meer. Journalist Haro Kraak kwam in *de Volkskrant* van 21 augustus met de uitslag van een onthullend onderzoek uit 2013: 79 procent van de Afghanen is voor de doodstraf voor geloofsafvalligheid, 85 procent voor steniging van overspelige vrouwen. Met andere woorden: zelfs indien alle mannen daarvoor zouden zijn (dus ongeveer 50 procent van die 85 procent zouden uitmaken), zelfs dan is van alle vrouwen nog meer dan de helft daarvoor geporteed. Hoeveel zin heeft dan een poging om van buitenaf vrouwenrechten te komen brengen, als daarvoor totaal geen vruchtbare bodem bestaat? Of moet je dan toch maar voor de rechten van die vrouwen opkomen, ook al zijn de meesten daarvan niet gediend?

Daar ligt natuurlijk het dilemma voor elke bemoeienis van buitenaf. Er zijn een aantal vragen die in het Westen zowel de voorstanders als de tegenstanders zich moeten stellen, alvorens in verontwaardiging over de interventie in dan wel het vertrek uit Afghanistan uit te barsten:

1. Vind je een samenleving met respect voor mensen- en vrouwenrechten beter dan eentje zonder?

2. Vind je dat iets heel belangrijks, dat offers mag vergen?
3. Vind je dat ook anderen buiten het Westen daar recht op hebben?

Als dan het antwoord op deze drie vragen 'ja' luidt:

4. Verwacht je dat de Taliban daar zelf voor zullen zorgen?
5. Verwacht je dat de Afghanen dat anders zelf weten af te dwingen?

Indien daarop het antwoord tweemaal 'nee' luidt, wat dan?

Optie 1: ze zoeken het daar maar uit, jammer voor de vrouwen die zich tegen hun onderdrukking verzetten.

Optie 2: we bemoeien ons er toch mee. Dat leidt weer tot een aantal nieuwe (gewetens)vragen.

1. Helpt zachte aandrang?
Zo niet:
2. Helpen economische sancties?
Zo niet:
3. Helpt militaire interventie?
Zo niet:
4. Helpt dan misschien kolonisatie?

De hamvraag bij elk 'ja' is steeds: is dat de prijs - en onvermijdelijke slachtoffers - waard? Maar één ding is zeker: het mensenrechtenparadijs breekt morgen niet vanzelf in Afghanistan uit. Zie die 85 procent. •

**LODDY VAN DE KAMP**

Rabbijn en publicist.

150 miljoen voor Rembrandt, en dat in coronatijd?

Het schilderij 'De Vaandeldrager' van Rembrandt heeft wel even voor ophef gezorgd. Ons land neemt het doek over van de nazaten van de bekende Joodse bankiersfamilie Rothschild voor het bedrag van 175 miljoen euro, waarvan 150 miljoen door de staat zelf wordt opgehoest.

Verantwoordelijk minister Ingrid van Engelshoven (Cultuur) probeerde in een interview op *Radio 1* deze aankoop te verantwoorden. En dat viel haar niet gemakkelijk, juist tijdens de grote corona-misère waarin heel veel mensen in de cultuursector het financiële loodje moeten leggen.

De minister benadrukte dat de aankoop voor ons land ontzettend belangrijk is, omdat het schilderij 'werelderfgoed' is. Dit roept bij mij de vraag op waarom het schilderij dan echt terug moet naar Nederland. Werelderfgoed behoort aan de wereld. Zoals heel veel stukken van beroemde Nederlandse meesters in talloze musea of bij particulieren verspreid over de aardbol hangen.

Moeten alle schilderijen van Johannes Vermeer, Jan Steen en Vincent van Gogh nu ook terug naar ons kleine kikkerlandje? Als dat de bedoeling is, zie ik een

Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald, ook deze man met zijn vaandel

nieuwe financiële crisis op de Nederlandse kunstwereld afkomen. Want wat uit de lengte komt kan niet in de breedte worden uitgegeven.

Het aankoopbedrag valt natuurlijk ook niet mee. Maar goed, waar armoedzaaiers als Rembrandt met hun schilderwerk vaak niet konden rondkomen, gaan tegenwoordig hun producten voor heel veel geld over de toonbank. 'De Vaandeldrager' is geen uitzondering. Wat dat betreft is deze vaandeldrager ook een geldloper geworden.

Veel kunstenaars hebben door corona hun atelier moeten verruilen voor de spreekkamer bij de uitkeringsinstantie. Dit, in de hoop dat zij op die manier nog geld krijgen om het hoofd boven water te houden. De TOZO-regeling bood velen van hen geen soelaas en bestaat op het moment van schrijven zelfs al niet meer. In ieder geval

tegenover deze groep is een aankoop van 150 miljoen euro nu moeilijk te verkopen.

Voor hun gevoelens zegt de minister 'begrip te hebben'. Dat is dan mooi. Maar met begrip komt er geen brood op de plank van deze mensen, die in goede tijden voor onze samenleving zoveel betekenen op het gebied van kunst en cultuur.

De minister vertelt dat het doek door de aankoop ter beschikking komt 'aan de gehele Nederlandse samenleving'. Maar daar is nogal wat op af te dingen.

Een half miljoen landgenoten onder de armoedegrens kunnen zich amper een tramkaartje veroorloven om naar het Rijksmuseum in Amsterdam te gaan, waar het doek zal komen te hangen. Laat staan dat zij twintig euro per persoon kunnen uitgeven om dat museum

binnen te komen.

En dan zijn er nog al die anderen die in de schuldsanering zitten, slachtoffer zijn van de toeslagenaffaire of zelf hun toko zijn kwijtgeraakt door de coronacrisis. Wie is die 'gehele Nederlandse samenleving' die de minister bedoelt?

Onze excellentie, demissionair als zij is, met toch nog honderdvijftig miljoen in de achterzak voor dit koopje, weet kennelijk niet hoe onze samenleving er op dit moment uitziet en wie zij vertegenwoordigt.

De tragiek, naast deze affaire, is dat onze Staat der Nederlanden sowieso ooit een armoedige reputatie heeft opgebouwd waar het kunstaankopen betreft. Heel veel van de kunstroofzaken waar onze musea nog steeds mee mogen pronken, zijn tot op heden nooit afgewikkeld. Maar goed, laten we dat sombere verhaal er maar even buiten laten. Anders wordt het verhaal van 'De Vaandeldrager' nog pijnlijker.

Voor troepen geldt: beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald. Dus ook voor deze man voorop met zijn vaandel. Zo gauw onze mensen in de kunstsector weer volop aan de slag kunnen, sturen we onze minister opnieuw naar de Rothschilds om te kijken of het doek nog te koop is. Nu, fatsoenlijk als we zijn, even pas op de plaats. •

Interview.



Slavernijhistoricus Karwan Fatah-Black: ‘We zijn onschuldig’ is een vreemde reactie

Historicus Karwan Fatah-Black (Universiteit Leiden), expert in de Nederlandse koloniale geschiedenis, mengt zich regelmatig in het debat. Hij vindt dat er meer ruimte moet komen voor zwarte verhalen in de strijd tegen slavernij. Sommige collega-slavernijhistorici betichten hem van ‘activisme’, wat een slecht iets zou zijn. *De Kanttekening* ondervroeg hem hierover, voorbij de semantiek.

● TAYFUN BALCIK

Fatah-Black reageert per mail vrijwel direct op het interviewverzoek, ‘Ja, we kunnen zeker eens praten.’ En hij vervolgt. ‘Mijn indruk is dat de kwalificatie ‘activist’ gebruikt wordt door mijn vakgenoten om onwelgevallige geluiden buiten de orde te verklaren.’

Hij noemt collega-historici Piet Emmer en Henk den Heijer, die in een reeks opiniestukken - en Den Heijer in december ook weer - Fatah-Black's ‘activisme’ als onverenigbaar met de wetenschappelijke mores en polariserend aanmerken.

Fatah-Black: ‘Dat zouden we als historici niet moeten willen doen.’ Geschiedenis is namelijk niet alleen een wetenschap, maar heeft ook een plek in het gesprek over de (nationale) identiteit. ‘Het gesprek daarover is niet alleen aan de wetenschap, maar ook aan de samenleving als geheel. Emmer en Den Heijer stellen dat wat zij

‘De kwalificatie van ‘activist’ wordt gebruikt om mensen buiten de orde van het debat en de wetenschap te plaatsen’

inbrengen in dat gesprek zuiver het resultaat is van wetenschappelijk onderzoek. Dat klopt volgens mij niet. In mijn boek *Slavernij en*

beschaving waarschuw ik dat hun inbreng een ideologische lading heeft en kan bijdragen aan blanke identiteitspolitiek.’

De pot verwijt de ketel dat hij zwart ziet, zegt hij dus. In het Zoomgesprek vallen we maar gelijk met de deur in zijn werkkamer (vol met boeken) binnen: is Fatah-Black nou een wetenschapper of een activist?

‘Als het om geschiedenis gaat, ben ik een wetenschapper’, is zijn gereserveerde reactie.

Fatah-Black was ooit actief bij de Internationale Socialisten. Ondergetekende ook. Op een blauwe maandag in 2013 verkochten we gezamenlijk *de Socialist* op het Mercatorplein in Amsterdam. Een uurtje voor de Dirk van den Broek staan en zomaar mensen aanspreken gaf Fatah-Black toen een ‘onbestemd gevoel’, zegt hij.

Maar goed, *de Socialist* deel je niet zomaar uit. Is zijn doel als wetenschapper ook om de wereldrevolutie dichterbij te brengen?

Fatah-Black: ‘Nee, ik vind het op een persoonlijk niveau juist vaak bevrijdend om met geschiedenis bezig te zijn, buiten de vluchtigheid van de actualiteit. En’, zegt hij,

grappend over de vele strubbelingen tussen kleine linkse organisatie onderling, 'natuurlijk is het fijn om te veranderen van standpunt en inzicht zonder je meteen af te hoeven splitsen, haha.'

'De kwalificatie van 'activist' wordt gebruikt om mensen buiten de orde van het debat en de wetenschap te plaatsen', vervolgt Fatah-Black. Dit is een grens die 'heel arbitrair' wordt getrokken.

'Het gaat dus specifiek om twee hoogleraren, Emmer en Den Heijer, en eigenlijk iedereen waar zij het niet mee eens zijn wordt 'activist' genoemd. Dat is debatvervuiling. Daadwerkelijke, historiografische verschillen van benadering en van inzicht en interpretatie, die allemaal een plek hebben in het wetenschappelijk bedrijf en in het publieke debat, worden als zuiver activisme weggezet. En de eigen benadering wordt als zuiver wetenschap gezien. Dat is geen debat op basis van argumenten, maar op basis van autoriteit.'

Volgens Fatah-Black kunnen de twee hoogleraren zelf ook 'activistisch' genoemd worden. 'Ze plegen per slot van rekening een interventie in het publieke domein. En dat gaat niet zuiver over wetenschappelijke feiten.'

Hij haalt opiniestukken uit 2019 aan, waarin de hoogleraren 'heel hard' stelling nemen tegen musea en monumenten ter nagedachtenis van het slavernijverleden. Fatah-Black: 'Ik neem ook stelling. Ik vind het juist goed dat musea met het slavernijverleden bezig zijn. Dat zijn twee interpretaties die voortkomen uit het grotere idee van wat de plek van geschiedenis in deze samenleving moet zijn. Dat is een verschil van inzicht, niet een verschil tussen wetenschap en activisme.'

Genoeg geëmmerd over deze twee hoogleraren. Hoe is Fatah-Black eigenlijk geïnteresseerd geraakt in het Nederlandse koloniale verleden en slavernij? Hij kijkt moeilijk.

'Lastig, ik krijg deze vraag wel vaker', zegt hij. 'Mijn gevoel zei: er is een bepaalde mentaliteit, of een erfenis van het koloniale verleden, die doorwerkt in de Nederlandse

'Als we het altijd maar hebben over 'slaven' of het n woord, neem je het discours van de koloniale overheersers over'

samenleving. De slavernijgeschiedenis is een belangrijk internationaal veld, met een grote erfenis aan ideeën over wie wij zijn als Westen en hoe dat resoneert in de rest van de wereld.'

Na een bezoek als student aan NiNsee, het Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis, wilde hij hier meer mee doen. 'Ik was heel verbaasd dat ik hierover niks tijdens mijn studie had gehoord, terwijl de schaal en belang zo groot leek. Ik was ook verbaasd dat er werd gedaan alsof slavernij alleen maar een Amerikaanse ervaring was. Nee, dit is ook een Nederlands verhaal.'

Een lacune die nu mede door hem gedicht wordt, en waar hij zeker ook vooruitgang in ziet. 'De manier waarop Emmer naar het slavernijverleden kijkt was lange tijd mainstream. Hij is nog altijd de bestverkopende auteur op dit onderwerp. Toch zie ik hem in steeds radicalere kringen terecht komen. De middenpartijen zijn steeds meer geneigd om de oude badinerende toon tegenover de gemeenschap van nazaten los te laten. Dat badinerende geluid lijkt steeds meer een onderscheidend aspect van de extremere partijen te worden, zoals Forum voor Democratie.'

Collega historici Stéijne Hofhuis en

Nick Pas waarschuwden onlangs in NRC juist voor oprukkend 'wokisme' in de universiteiten.

'In Leiden merk ik er eigenlijk weinig van. Niets eigenlijk. We lezen wetenschappelijke artikelen, onderzoeken archieven en discussiëren over de manier waarop je die kan interpreteren. Het anti-wokisme van Hofhuis en Pas doet voorkomen alsof er een soort eindstrijd gaande is tegen de uitgangspunten van de Verlichting. Die voorstelling van zaken is problematisch, want het plaatst benaderingen zoals *critical race theory* buiten de orde. We zouden de vrijheid moeten voelen om daar kritisch over na te denken en elementen mee te nemen die we als nuttig ervaren.'

Heb je in Leiden ooit iets gekk meegemaakt? Bijvoorbeeld over het n woord? In 2005, toen ik er studeerde, gebruikte een enkele student dat woord nog, zoals tijdens een werkcollege over racisme in de VS.

'Dat heb ik nog niet meegemaakt. We hebben het met studenten wel over het n-woord als ze een paper schrijven. Ze vragen of ze het wel kunnen gebruiken of niet. Ik neem geen stellig standpunt in. Het gaat erom dat je alle argumenten serieus leert wegen. Maar een student die een racialiserende term als het

n-woord consequent gebruikt, en daarop staat? Ik weet niet hoe ik daarop zou reageren. Ik zou het er wel over willen hebben met die student.'

Het n woord open en bloot gebruiken is één ding. Maar je hebt natuurlijk ook historische bronnen waarin deze woorden gewoon staan. Ga je dat citeren of gebruik je bijvoorbeeld sterretjes?

'Ja, ik citeer dat. We hebben hierover gepraat met collega-onderzoekers. Als ik een letterlijk citaat uit een bron gebruik, bijvoorbeeld een beroemde uitspraak van de Curaçaose verzetsheld Tula, dan ga ik zijn gebruik van die term niet weghalen. Maar ik vraag me wel vaker af, is het gebruik van racialiserend taalgebruik nodig, zoals wit en zwart? Wat is het effect, reproduceert het iets, geeft het inzicht of juist niet? Dat is de uitkomst van gesprekken die we hebben gevoerd.

'Bij een proefversie van een artikel hadden ik en collega's eens het n-woord weggelaten. Toen kwamen we bij elkaar, en zeiden we tegen elkaar dat we dat toch niet zouden moeten weglaten. We hadden er een discussie over. In het maatschappelijke debat wordt dat gereduceerd tot: 'Mensen willen niet gekwetst worden', en: 'Ze willen een bepaalde term niet horen'. Maar dat is in de academische discussie niet primair de overweging. De overweging is of een term behulpzaam is en wat het in de tekst doet. Als we het altijd maar hebben over 'slaven' of het n-woord, dan maak je de positie waarin de koloniale overheid iemand in wil hebben tot een vanzelfsprekende positie. Je neemt het discours van de koloniale overheersers over. Je brengt de positie over van diegene die deze bron heeft geproduceerd. De eigenaar vindt dat heel belangrijk. Die wil dat de identiteit van diegene over wie hij het heeft, afhankelijk is van hemzelf als meester, en de tot slaaf gemaakte dus een slaaf blijft.

'Tijdens de slavenopstand in Berbice in 1763 zie je dat de leider van de opstand, Cuffy, zichzelf aanduidde als gouverneur, maar dat de Nederlandse gouverneur hem con-

sequent met het n-woord blijft aanspreken. Voor iemand die vanuit Afrika wordt overgevoerd, terecht komt op een plantage en te maken heeft met een parasitair systeem dat hem of haar onderdrukt, is die meester-slaafverhouding niet vanzelfsprekend. Ze bouwden ook hun eigen leven op, hadden andere relaties. Zo'n iemand alleen maar reduceren tot de slaaf van die eigenaar doet misschien geen recht aan de wereld waarin ze zelf opereerden en de denkkaders en overwegingen die ze hadden.'

In ons voorgesprek vroeg ik of je 'activisme' misschien met je Koerdische roots te maken heeft. De Koerden zijn nog een volk dat al eeuwen wordt gekoloniseerd en slachtoffer is van imperialistische mogendheden. Maar je vond dit een 'Turkse vraag', zei je. Hoezo?

Met een brede glimlach: 'Ja, ik herken dat meteen, hè? In Irak gebruiken Koerden de taal van imperialisme en kolonialisme niet om hun positie te duiden. Het is een taal die in de Koerdische delen van Turkije gebruikt wordt: 'We zijn als een kolonie, we zijn slachtoffers van imperialisme, van de NAVO, enzovoorts.' Turkse nationalistinnen zullen dat ook nooit zeggen, maar kritische Turken kunnen die taal ook gebruiken. Bij de situatie in Irak past dat minder goed.'

Weer die brede grijns. Maar klopt het dan niet dat jouw 'activisme' ook te lokaliseren is in jouw Koerd zijn?

'Jawel, deels, maar zoiets vaags als etniciteit is maar een deel van wie je bent.'

Fatah-Black komt uit een activistisch nest. De Nederlandse ouders van zijn moeder waren communistische activisten en zaten tijdens de Tweede Wereldoorlog in het verzet, daarnaast waren ze tegen de uitzending van de Nederlandse troepen naar Indonesië, vertelt Fatah-Black. Zij waren solidair met de linkse regering in El Salvador, die streed tegen de rechtse, door de VS gesteunde Contra's, en hebben in de jaren tachtig tegen de kernwapens geprotesteerd. En zijn vader, een socioloog uit Iraaks-



EEN NEGENTIENDE-EEUWS SCHILDERIJ VAN EEN SLAVENMARKT IN NIEUW AMSTERDAM, ZEVENTIENDE EEUW (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS)

‘Erkenning van het slavernijverleden zou ruimte moeten geven aan een nieuw en gezamenlijk verhaal over hoe de duistere tweeling van racisme en slavernij bestreden kan worden’

Koerdistan, was evenzeer actief in politieke en Koerdische studentenorganisaties.

Nu we het toch over Koerdistan hebben: hoe ga je als historicus om met het koloniale verleden van niet westerse imperialistische mogendheden, zoals Japan, het Arabische Kalifaat of het Otto maanse Rijk?

'In mijn nieuwe boek zit een hoofdstuk over slavernij in de islamitische wereld. Ik probeer daar de verschillen en overeenkomsten met het westerse slavernijverleden te laten zien.'

Dus het verschil tussen de typisch westerse productieslavernij en slavernij in het huishouden. Er wordt wel eens beweerd dat productieslavernij erger was. Klopt dat?

'Vooreerst: slavernij in het huishouden is heel vaak ook productie. Het werk is hout halen, water halen, verzorging, ook werken in kleinere werkplaatsen. Maar goed. Wat je ziet bij slavernij in huishoudens, is dat de nabijheid van de eigenaar een extreem gevaarlijke situatie in het leven van tot slaaf gemaakte mensen kan zijn - vooral voor vrouwen. Dus het is moeilijk te zeggen

of het een erger is dan het ander. Inderdaad: de levensverwachting van de mensen op de plantages was heel laag. Mensen gingen vaak heel snel dood als ze naar de Amerika's werden gebracht. Dat is wel een verschil met slavernij in huishoudens. En ja, het was bij huishoudens ook vaak mogelijk dat mensen weer vrij konden worden. Aan de andere kant zie je dat mensen op de plantages, als ze al generaties lang daar waren, ook een bepaalde vorm van autonomie opbouwden.'

Wat voor rol speelt kleur of religie bij de slavernij in de islamitische wereld?

'Die rol is niet zo extreem geracialiseerd als in de Atlantische wereld. Religie speelt wel een grote rol. Want moslims kunnen volgens de islamitische theologie geen andere moslims als slaven houden. En dus worden de mensen tot slaaf gemaakt aan de randen van de islamitische wereld. In het strijdgebied, de *Dar al Harb*. De 'heilige oorlog' is de enige legitieme reden om mensen tot slaaf te maken. Maar wat is de heilige oorlog, is het legitiem? Dat wordt mettertijd steeds diffuser.'

Hoe kan je nu weten hoe slecht de Nederlandse omgang met de geschiedenis is, als dat slavernij verleden in isolatie bekeken wordt? Moet je dat verleden dan niet vergelijken met dat van andere landen?

'Je ziet heel goed dat het onderzoek naar de slavernijgeschiedenis een internationale ontwikkeling is. De Afro-Atlantische diaspora is al sinds de tijd van de slavernij onderling verbonden. Cultuur en kennis circuleren over de grenzen van de historische wereldrijken heen. En andersom ook, imperiale praktijken en ideologieën stonden in onderling contact, en de discussie heeft een internationale dynamiek. Dus ja, we kunnen vergelijken, maar daarnaast ook zien dat het onderzoek onderling verbonden is.'

Erkenning van groot historisch onrecht heeft net zoveel effect op nazaten van slachtoffergroepen als nazaten van dadergroepen.



HET SLAVERNIJMONUMENT IN ROTTERDAM (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS)

‘Nazaten praten nooit over ‘schuld’, die willen erkenning’

Wat denk je dat de consequenties zouden zijn van een erkenning van het slavernijverleden voor de beide groepen?

‘Ik vind dat een belangrijke observatie. Erkenning zou ruimte moeten geven aan een nieuw en gezamenlijk verhaal over hoe de duistere tweeling van racisme en slavernij bestreden kan worden. Je gebruikt de term ‘dadergroepen’: dat is een inzicht dat in Nederland, als het om de slavernij gaat, nog niet geland is. De mensen die zich identificeren als nazaten van tot slaaf gemaakten, die kennen de complexiteit van die geschiedenis. Maar diegenen die zich identificeren als de nazaten van

Piet Heijn en Michiel de Ruyter begrijpen nog niet hoe het op hun cultuur inwerking heeft gehad.’

Ik vergelijk het met hoe ik als Turkse Nederlander kennisnam van de Armeense genocide. Ik was daar helemaal niet op voorbereid. Mijn voorouders die als helden worden vereerd, waren eigenlijk Turkse nazi's. Valt er ook te spreken over een dergelijk dadert trauma bij witte Nederlanders?

‘Ik durf dat nog niet heel stellig zeggen, maar ik denk wel dat je daar iets heel belangrijks raakt. De eerste reactie is meestal: ‘We zijn

onschuldig.’ Dat is een hele vreemde reactie. Want de nazaten van de slavernijgeschiedenis willen onderdeel worden van de nationale geschiedenis met musea en monumenten. Die praten nooit over ‘schuld’, die willen erkenning en dat hun verhaal een duidelijke plek krijgt in de Nederlandse historiografie. De reactie, ‘Ja maar, wij zijn niet schuldig’, geeft aan dat het besef nog niet is gekomen. Er zit een begin met de excuses van de burgemeester van Amsterdam, dus een meer doorleefd begrip van wat voor effect het heeft op de samenleving.’

Maar dat is dus nog geen knieval, à la wat de West Duitse bonds kanselier Willy Brandt ooit deed bij het Joodse getto in Warschau.

‘Nee. Aan de andere kant: excuses waren vijf à tien jaar geleden ondenkbaar. Dus er is wel wat veranderd.’

Net kwam naar voren: nazaten van de slavernijgeschiedenis praten niet over schuld, maar over erkenning. Hoe valt dat te rijmen met de notie van ‘dadergroepen’?

‘Ik heb het in mijn boek niet over ‘dadergroepen’. Je stelde net dat de afwerende reactie van de rest van de samenleving mogelijk een uiting van dadert trauma is. Dat vind ik interessant om over na te denken. Het is

in ieder geval zo dat de herdenkingsgemeenschap niet uit is op het aanpraten van schuld. Dat een deel van de rest van de samenleving dat wel zo voelt zegt meer over hen, dan over de gemeenschap van nazaten.’

Moet Nederland nazaten van tot slaaf gemaakten herstelbetalingen doen? De zwarte partij Ubuntu Connected Front, pleitte vorig jaar in haar verkiezingsprogramma voor een voorschot van 40.000 euro aan iedere nazaat van een tot slaaf gemaakte.

‘Als ik kijk naar wat de Verenigde Naties zeggen, dan is daar wel grond voor. Ze stellen dat de tweehonderd miljoen nazaten van de trans-Atlantische slaafgemaakten structureel slechter toegang hebben tot gezondheidszorg en onderwijs. Dat ze vaker te maken hebben met geweld dan anderen in de samenleving waar ze leven. Als dat voor Nederland ook zo is, dan moet daar goed sociaal beleid worden gevoerd. Dat erkennen en organiseren is een eerste stap. Generiek een bedrag vaststellen en overmaken is internationaal nog nooit gedaan.’ ●

**JASWINA ELAHI**

Cultuurwetenschapper.
Onderzoeker
Grootstedelijke
Ontwikkelingen aan de
Haagse Hogeschool.

Ongelijkheid, polarisatie: alleen 'ernstig' als ook autochtonen de dupe zijn

Sinds de invoering van de coronavaccinaties en de coronacheck dreigen ongevaccineerden buitengesloten te worden van het uitgaansleven, publieke evenementen en het verenigingsleven. Toch weten ongevaccineerden elkaar te vinden, organiseren ze de ene na de andere demonstratie en worden ze uitgenodigd bij talkshows om hun ongenoegen te uiten.

Onder de ongevaccineerden bevinden zich ook radicale antivaxxers die meerdere keren aan het rellen sloegen, politici bedreigen en gevaccineerde medeburgers online en offline uitmaken voor 'makke schapjes'. Tegelijkertijd leggen veel gevaccineerde burgers de schuld van de snelle virusverspreiding bij de ongevaccineerden. Het resultaat? De media koppen dat de samenleving is 'gepolariseerd' en burgemeesters buigen zich over een anti-polarisatieplan om gevaccineerden en ongevaccineerden weer nader tot elkaar te brengen. Een opvallende ontwikkeling, want polarisatie in de samenleving is niet nieuw.

Antivaxxers hebben in zeer korte tijd hun pijnpunten politiek weten te agenderen. We hebben het over Nederlanders uit verschillende lagen van de samenleving die uitgesloten dreigen te worden van

Zolang inclusie en empathie ontbreken, zullen waarden als vrijheid en gelijkheid tot de witte privileges behoren

bepaalde maatschappelijke voorzieningen. Maar hoewel onder hen ook Mehmet, Fatima, Sharita, Soeniel, Denzel en Shaquinwa zitten, bestaat de zichtbaar luid schreeuwende groep vooral uit Henk, Ingrid, Constantijn en Elsbet. Het valt op hoe snel en met hoeveel gemak clichés over vrijheid en gelijkheid zijn vertaald in de angst voor uitsluiting van publieke voorzieningen. En dat de politieke agenda van deze antivaxxers, net als bij de pro-Zwarte Pietbeweging, wordt vormgegeven en bewaakt door witte autochtone Nederlanders.

Het is genoegzaam bekend dat Nederlanders met een migratieachtergrond dagelijks uitsluiting ondervinden op allerlei terreinen. Zoals geweigerd worden aan de poort in het uitgaansleven, minder kansen krijgen in hun professionele

carrière omdat ze als minder worden gekwalificeerd, als achterlijk worden beschouwd vanwege de religie of leefwijze, er standaard worden uitgepikt door de mareschaussee bij terugkomst van vakantie of gewoonweg geen geld hebben om mee te kunnen doen. En toch heeft deze al decennialang bestaande polarisatie langs lijnen van afkomst, religie, gender, opleiding en klasse nooit echt zulke media-aandacht en publieke aandacht gehad.

Hooguit krijgen sociaal werkers in specifieke wijken de opdracht om de 'sociale cohesie in de wijk te versterken'. Of vinden organisaties het belangrijk om 'inclusief' te worden met behulp van diversiteitsadviseurs, waardoor er misschien wordt voldaan aan de formele vereisten zoals gewenste aantallen van minderheden, maar blijven binnen de organi-

saties de machtsposities in handen van de gevestigde orde. Pas nu het om merendeels witte mensen gaat vallen de ontvankelijkheid, het begrip en de nuances op van media en politiek. Dat geeft te denken.

De groepen met een migratieachtergrond kunnen zich beroepen op vrijheid en gelijkwaardigheid tot ze een ons wegen. Zolang inclusie en empathie ontbreken, zullen waarden als vrijheid en gelijkheid tot de witte privileges behoren. De geprivilegieerde partij is vaker niet dan wel bereid om mee te werken aan een meer inclusieve samenleving. Medewerking aan een inclusieve samenleving kost meer én betekent ruimte maken voor anderen die niet op jou lijken.

De antivaxxers hebben ongelijk met hun gejammer dat ze in hun vrijheden worden beknot. Zij mogen in alle vrijheid beslissen. En aan elk besluit zitten gevolgen, die zij dan wel dienen te dragen. Het uitgangspunt is dus gelijkheid, maar het effect is ongelijkheid. Dat is iets anders dan de verzwegen polarisatie waarmee Nederlanders van kleur te maken hebben: zij nemen geen enkel besluit, maar worden toch naar de marge van de samenleving gebezemd.

Maatschappelijke polarisatie en ongelijkheid zijn kennelijk alleen ernstig als ook witte Nederlanders het 'slachtoffer' zijn. •

‘Strikt ecologisch gezien passen in mensen’



JAN VAN WEEREN (BEELD: YOUTUBE)

● CASPAR VAN DE POEL

De gevolgen van de mens op de planeet worden steeds duidelijker. Onvermoeid wordt er nagedacht over oplossingen om onze milieu-impact te verkleinen. Windmolens, consuminderen, niet meer vliegen – van alles passeert de revue. Volgens Stichting OverBevolking is de remedie veel eenvoudiger: simpelweg minder mensen.

Nederland maar 1 of 2 miljoen

Het is geen populaire boodschap die Stichting OverBevolking verkondigt: in Nederland - en op de rest van de wereld - leven te veel mensen. 'Strikt ecologisch gezien zou Nederland maar één of twee miljoen mensen kunnen hebben', vertelt Jan van Weeren (75), secretaris van het genootschap. 'Maar die aantallen kunnen fluctueren. Op het moment dat we vreselijk vergroenen kunnen er veel meer mensen bij.'

Dat Van Weeren het over vergroenen heeft, is opvallend. Stichting OverBevolking ging tot voor kort door het leven als De Club Van Tien Miljoen. Oprichter en geestelijk vader van De Club, Paul Gerbrands, gaf te kennen het klimaatstandpunt van Forum voor Democratie te delen. Ofwel: er is geen sprake van een 'man-made' klimaatcrisis, het klimaat verandert altijd.

Gerbrands trad in 2019 af en de naam werd veranderd naar Stichting OverBevolking. Sindsdien wordt er volgens Van Weeren niet alleen gehamerd op het 'bevolkingsoverschot', maar speelt de 'ecologische voetafdruk' een prominente rol in het gedachtegoed. Een autarkisch of klimaatneutraal Nederland is het streven - maar dat kán niet met zo veel mensen in het land. Geboortebeperving wordt gepredikt, het lamleggen van immigratie ook. Daardoor wordt de organisatie al snel in een rechts hoekje geduwd, merkt Van Weeren. Dat vindt hij niet terecht.

Het lamleggen van immigratie is toch ook een rechts idee?

'Zo kan je het beschouwen. Je kan ook zeggen dat iedere migrant in Nederland, of het nu een expat is of iemand uit het voormalige Oostblok werkzaam in een slachthuis, de ecologische voetafdruk van Nederland vergroot. Ze blijven hier

'Als je de zaak duurzaam wilt houden, moet je zorgen dat de mensen die nu arm zijn, arm blijven'

wonen, en laten familie overkomen. Daardoor krijg je dus ieder jaar een bevolkingsgroei van ongeveer 100.000 personen. Dat is een stad van het formaat Alkmaar of Leeuwarden. En zij gaan net zo leven als wij. Dat betekent een enorme toename van onze ecologische voetafdruk.'

Ik denk dat een Poolse arbeidsmigrant die in een slachthuis werkt niet dezelfde levensstandaard heeft als u of ik.

'Nee, maar hij streeft er wel naar.'

Poolse arbeidsmigranten worden vaak naar Nederland gehaald om werk te doen dat de gemiddelde Nederlander niet wil doen. Is het niet juist dat we te veel consumeren?

'Doordat we in aantal toenemen, is het een beetje dweilen met de kraan open. Maar ik geef zeker toe dat als wij ons consumptiepatroon terugdringen, we op de goede weg zijn. Dat betekent wel een zodanige vermindering, ook als we onze klimaatdoelen willen halen, dat we toch een beetje in een maatschappij van Tibetaanse monniken terecht komen. De auto minder gebruiken,

geen vliegreisjes meer maken, minder vlees eten. Helaas red je het daarmee niet. Je moet zó drastisch teruggaan in je consumptiepatroon; veel mensen willen dat offer niet brengen.'

Minder mensen zijn daarom volgens jullie de oplossing. Als je dat concretiseert: hoe zorg je daarvoor?

'In de eerste plaats moet je ervoor zorgen dat de bevolking van een land met een bevolkingsoverschot niet toeneemt door immigratie. Je moet streng toezien op mensen die je binnenlaat, niet je oren laten hangen naar het grootkapitaal, dat nieuwe consumenten wil hebben. Je zal moeten accepteren dat het samengaat met economische krimp. De tweede stap is zorgen dat er minder kinderen worden geboren. Op het moment dat jij een kind krijgt, dan krijg je kinderbijslag. Je wordt financieel en fiscaal ondersteund. Je kan dus zeggen dat de regering dit niet zou moeten aanmoedigen in tijden van overschot.'

Dus de kinderbijslag afschaffen?

'Of het wat nuanceren. Dat je bij één kind kinderbijslag krijgt, bij

twee niet, en bij een derde kind moet je een milieubelasting gaan betalen. Want je gaat iemand op de wereld zetten die onder deze omstandigheden een zware wissel trekt op de toekomst en de duurzaamheid van ons land.'

Is dat niet een rampzalig idee? Er is sprake van vergrijzing en dan komen er ook nog eens minder mensen bij. Het zijn jonge generaties die dan enorm zware lasten moeten dragen.

'Dat is niet zo'n probleem. Je hebt in iedere maatschappij te maken met mensen die voor het inkomen zorgen en mensen die daarvan afhankelijk zijn. Op het moment dat je veel jongeren hebt, zoals in Afrikaanse landen, dan heb je dus veel afhankelijk die moeten worden onderhouden. Bij ons is het omgekeerd. Wij hebben veel ouderen die onderhouden moeten worden, en maar weinig kinderen waar we voor moeten zorgen. Je kunt allerlei scenario's maken voor demografische ontwikkeling, maar het aantal mensen dat van andere mensen afhankelijk is, dat is een vrij constante verhouding.'

Door de babyboom is dat toch heel erg aan het verschuiven? Steeds meer mensen hebben zorg nodig.

'Als je kijkt naar 2050, dan zit je op het toppunt van de babyboom - daarna nivelleert het weer. Het is een tijdelijke bubbel.'

Maar voor de ouderenzorg heb je jonge mensen nodig. Als er daar te weinig van zijn, heb je dan geen migratie nodig om het recht te trekken?

'Dat is niet het geval. Het belangrijkste is dat we het ecologisch evenwicht benaderen. Dat betekent moeten roeien met de riemen die we hebben, niet in paniek grijpen naar immigratie om op de korte termijn arbeidskrachten te werven. Die immigranten worden op een

gegeven moment ook een keer oud, dan krijg je dus weer een piek.’

Volgens voorspellingen zijn er aan het eind van deze eeuw waar schijnlijk een miljard Afrikanen bijgekomen. Is teruggaan naar tien miljoen mensen in Nederland niet klein bier?

‘Dat is zeker zo. Er wordt gezegd: als we de zaak eerlijker verdelen, dan zouden er in Afrika minder kinderen geboren worden, want die hoeven minder op het land te werken. Er zijn dan andere middelen van bestaan. Het probleem is dat er maar weinig mensen in welvaart leven op aarde. Dat zijn er maar een half miljard: die hebben een behoorlijk inkomen, die kunnen autorijden of een vliegtuigje maken. De rest heeft het minder, dat zijn zeven miljard mensen. Maar als die zeven miljard mensen meer gaan besteden, meer welvaart bereiken, dan gaan zij een enorme druk op de aarde leggen. Dus als je de zaak duurzaam wilt houden, dan moet je ervoor zorgen dat de mensen die nu arm zijn, arm blijven.’

Meent u dat?

‘Op een andere manier is het niet te regelen. Want consumptie, hoe groen ook, gaat altijd gepaard met milieuvervuiling en uitstoot.’

Dit is niet wat ik vooraf verwachtte te horen: arme mensen moeten arm blijven.

‘Als je gaat voor een duurzame aarde, dan is dat bij de huidige bevolkingsaantallen de enige oplossing.’

Is het niet eerlijker om de uitstoot per capita wereldwijd te nivelleren en in te zetten op een groene wereld?

‘Uit onderzoek bleek dat zelfs als de hele wereld genivelleerd wordt naar het welvaartsniveau van Egypte of Indonesië, we niet zo kunnen doorgaan. Zelfs als je gaat nivelleren en het Westen heel erg teruggaat ten gunste van mensen die het minder hebben, zit je nog met te veel mensen op aarde. Op het moment dat je hier dingen wilt veranderen, dan krijg je zo veel weerstand - dat lukt gewoon niet. Als je dat dus niet accepteert, dan zit je dus met de conclusie dat arme mensen gewoon arm moeten blijven.’

‘Mensenrechten en een ruimhartig asielbeleid laten prevaleren boven de bevolkings-, klimaat- en milieucrisis: daar is geen ruimte meer voor’

Hoe zit het met anticonceptie in uw pleidooi?

‘Je hebt van die mooie eufemismen, zoals toegankelijkheid van voorbehoedsmiddelen. Veel vrouwen hebben geen toegang tot moderne anticonceptie. Het is een eufemisme voor een cultuur die gewoon verbiedt dat vrouwen zelf het voortouw nemen en bepalen hoeveel kinderen ze willen. Je hebt te maken met sterk patriarchale culturen en misvattingen: als je de pil slikt, word je dik of ongezond. Je kunt wel zorgen dat moderne anticonceptiva beschikbaar zijn, dat is een ding, maar je zult veel aan voorlichting moeten doen om misvattingen te ontkrachten. En aan de andere kant zul je die patriarchale cultuur moeten doorbreken, dat de man bepaalt hoeveel kinderen er komen en dat zijn aanzien afhangt van hoeveel kinderen hij op de wereld heeft gezet.’

Is dat ook hoe u bevolkingsgroei in Afrika zou tegenhouden?

‘Je moet daar leiders meekrijgen, dat is een voorwaarde. Je kunt daar wel een of ander kliniekje neerzetten en proberen mensen daar naartoe te krijgen en dan eventueel met een beloning anticonceptiva laten gebruiken. Dat werkt niet. Je zult op een gegeven moment een lokale leider moeten hebben die er iets in ziet en zich ervoor inzet. Dan gaat de bevolking mee, dan hebben voorlichting en dat soort zaken effect. Als je dus die samenwerking niet krijgt, dan is het vaak verspilde moeite.’

Is dat niet gewoon neokolonialisme, andere landen anticonceptie aanpraten?

‘Het is alleen maar in hun eigen belang. Op het moment dat zij verder niks doen aan het vruchtbaarheidscijfer, dan zal de situatie steeds ellendiger worden. En dan grijpt op een gegeven moment moedertje natuur in, of je wordt volstrekt afhankelijk van voedselhulp om te overleven. Overbevolking in die landen is natuurlijk heel anders dan bij ons. Hier is het gewoon gebrek aan ruimte en woningen, maar daar is het een kwestie van overleven. Op het moment dat je daar te veel jongeren hebt en geen middelen van bestaan, dan krijg je oorlogen en uiteindelijk mondt dat uit in massale sterfte door gebrek aan voedsel en water.’

Denkt u niet dat uw gedachte goed xenofobie en racisme aanwakkert?

‘Ik denk dat je daar juist afstand van moet nemen.’

Dat snap ik, maar denkt u niet dat dit soort retoriek ervoor zorgt dat de ‘Ander’ als het probleem gezien gaat worden? Terwijl dat volgens mij niet terecht is.

‘Dat is tot op zekere hoogte zo. Ik denk niet dat als je dit in een groter perspectief bekijkt, dat het iets met racisme of iets dergelijks te maken heeft. Dat is natuurlijk wel zo op het moment dat het kleinschaliger wordt. Hier in Nederland komt de overbelasting door arbeidsmigratie, niet door vluchtelingen. Vluchte-

lingen vallen in het niet met de voetafdruk die andere immigranten toevoegen. Op het moment dat je het woord ‘immigratie’ neemt, dan denkt iedereen meteen aan arme handhouders uit andere landen, die ons socialezekerheidsstelsel gaan belasten. Dat is een automatische schakelaar die omgaat, waardoor krijgt het een verkeerde lading. Omdat je het in een te kleinschalig perspectief ziet.’

Wat moet je met vluchtelingen doen als je de bevolkingsaantallen hier wilt terugdringen?

‘Ik denk niet dat je ze kunt opnemen. Een vluchteling die bedreigd wordt, die doet een stapje opzij en gaat ergens wonen waar die geen last heeft van oorlogsgeweld. Op dit moment hebben we te maken met vluchtelingen die enorme afstanden afleggen - niet om aan geweld en ellende te ontkomen, maar om een beter bestaan te krijgen. Toen Duitsland België binnenviel in de Eerste Wereldoorlog, toen kwamen een heleboel Belgen de grens over, want hier waren ze veilig. Ze waren op neutraal gebied. Nu is het alsof die Belgen naar de Bahama's zouden zijn gegaan. Er worden enorme afstanden afgelegd, niet zozeer om zichzelf in veiligheid te brengen maar om een nieuw bestaan te beginnen.’

Is die drang naar een beter leven niet heel menselijk? De slogan van uw stichting is ‘Meer mensen met minder mensen’, dat klinkt heel humaan. Die barmhartigheid mis ik vandaag.

‘Het is een luxe die we ons niet meer kunnen permitteren; mensenrechten en een ruimhartig asielbeleid laten prevaleren boven de bevolkings-, klimaat- en milieucrisis waar we nu in verkeren. Daar is geen ruimte meer voor.’

Is dit alles voor u niet makkelijk praten? U bent een gepensioneerde, welgestelde witte meneer. De problemen die u aanhaalt hebben gevolgen voor jongere generaties en immigranten.

‘Natuurlijk, zeker. Ik ben zeer geprivilegieerd. Maar dat betekent niet dat wat ik zeg daardoor gekleurd is, of dat het niet een algemene geldigheid kan hebben.’ ●

Meer Nederlands dan Marokkaans, maar in beide werelden undercover

Schrijver Racheda Kooijman verzwegen jarenlang dat ze een Marokkaanse vader had. In haar roman *Vossenjacht* gaat haar hoofdpersoon, net als Kooijman zelf, naar hem op zoek – en naar zichzelf.

● ANNE-ROSE HERMER

‘Ik ben de nep-buitenlander, maar ook geen échte Nederlander. Waar ik ook ben, ik voer altijd mijn preciaire balanceeract uit. Ik weet hoe Nederlanders over Marokkanen praten en hoe Marokkanen over Nederlanders praten. Ik ben de spion, maar dan eentje die in beide werelden undercover is.’

Aan het woord is Nadia Smits, een twintiger uit Amsterdam-West. Half van Marokkaanse, half van Nederlandse afkomst. Zij is de hoofdpersoon van *Vossenjacht*, de debuutroman van journalist en redacteur Racheda Kooijman (1975). Kooijman is net als Nadia opgegroeid bij haar Nederlandse moeder, maar zonder de aanwezigheid van haar Marokkaanse vader.

Veel biculturele jongeren weten niet zo goed hoe ze zich moeten opstellen, vertelt Kooijman. Zo ook haar hoofdpersoon Nadia. Ze maakt geen deel uit van de Marokkaanse gemeenschap. Door de slechte naam die Marokkanen bij veel mensen hebben, zegt ze op school dat haar vader Spaans is. ‘Dat deed ik ook,’ geeft Kooijman toe. ‘Om precies dezelfde reden.’

‘Vaak gaat het bij biculturele boeken om bijvoorbeeld Turkse Nederlanders binnen de Turkse cultuur. Maar ik zweefde juist níet tussen verschillende culturen’

Vossenjacht wordt gelukkig positief ontvangen door de Nederlandse pers. Zo schrijft het *AD* dat iedere scholier op de middelbare school *Vossenjacht* zou moeten lezen. Inmiddels is er al een tweede druk van haar roman verschenen.

‘Ik heb het verhaal geschreven dat ik wilde, omdat ik dat nodig vond, niet omdat ik de lezer tege-

moet ben gekomen’ zegt Kooijman. ‘Wel vermoedde ik dat er behoefte zou bestaan aan zo’n verhaal.’

Dit is het boek dat ze zelf als jong meisje had willen lezen, gaat ze verder. ‘Op de middelbare school moest ik voornamelijk boeken lezen geschreven door oudere witte mannen.’ Maar de nieuwe generatie schrijvers in haar middelbare



BEELD: UITGEVERIJ ORLANDO

schooltijd, zoals Joost Zwagerman, Manon Uphoff en Ronald Giphart, hebben haar weten te inspireren.

‘Hun werk sprak mij aan, ook omdat ik bij een Nederlandse moeder ben opgegroeid. Destijds was ik mij er niet van bewust dat ik een boek miste zoals *Vossenjacht*. Vaak gaat het bij biculturele boeken om bijvoorbeeld Turkse Nederlanders



binnen de Turkse cultuur. Maar ik zweefde juist níet tussen verschillende culturen. Daarom vind ik het belangrijk om dit geluid te laten horen. Deze smaak is er ook.'

Haar hoofdpersoon Nadia zit in dezelfde positie. Qua naam en voorkomen is Nadia Marokkaans, maar haar gedachten en gebruiken zijn zo Nederlands als maar kan. Toch wordt Nadia door anderen aangesproken op iets dat ze niet is.

Haar vriend Reyn, met wie ze een losse relatie heeft, neemt haar zoals ze is. Hij kijkt verder dan het plaatje. Reyn heeft geen vooroordelen, waardoor je je gaat afvragen waar die vooroordelen vandaan komen. Zijn die misschien aangeleerd?

Botsing van culturen

De zoektocht van Nadia naar haar vader blijkt meer een zoektocht naar haarzelf te zijn. Want wie is ze eigenlijk? Nadia wil weten hoe het destijds allemaal is gegaan met haar ouders, terwijl haar hardwerkende moeder dit hoofdstuk uit haar leven juist graag wil afsluiten.

Ook deze geschiedenis van Nadia is autobiografisch. En net als de vader van Nadia staat de vader van Kooijman gewoon in het telefoonboek. Voor Nadia is dit een schok, waarvan haar ogen bijna uit haar hoofd rollen. Maar voor Kooijman is het een bekend feit. Een andere overeenkomst is dat hun vaders Nederlands spreken. Maar daar houdt de gelijkenis ook op.

'Mijn vader is een moderne man, en hij is veel liever dan de vader in mijn boek. Er is contact tussen ons. De deuren staan open, maar we lopen niet bij elkaar naar binnen. We hebben nooit een manier gevonden om het gemis te compenseren. Ons contact verwartert zoals sommige vriendschappen kunnen verwateren.'

Ze legt uit: 'Er werd een claim op me gelegd die ik niet kon waarmaken. Ik ben een vrije vogel die haar eigen pad bewandelt. Plotseling van mij eisen dat ik elke week langskom,

'Mijn vader is een moderne man, en hij is veel liever dan de vader in mijn boek'

dat werkt bij mij niet. Het contact bleef zo oppervlakkig, het was een beetje een doodlopende weg.'

In *Vossenjacht* is het Reyn, de vriend van Nadia, die haar aanspoort om haar vader te gaan zoeken nadat ze heeft bekend waarom ze dat niet wilde: ze durft het niet. Dat heeft vooral te maken met het feit dat haar vader haar moeder kort na haar geboorte heeft verlaten.

Uit *Vossenjacht*: 'Ik ben bang. Dat hij mij niet wil zien. Als je wegloopt van een schattige bruinogige baby met de allerliefste zwarte krulletjes, waarom zou je dan de volwassen versie wel in je leven willen hebben? Per slot van rekening heeft hij mij ook nooit opgezocht. Allemaal overwegingen waar ik niet te lang over wil nadenken.'

Als Nadia voor het eerst van haar leven haar vader ontmoet, zijn er eigenlijk in de eerste minuten al tekenen van cultuurbotsingen. Alles gaat anders dan ze verwachtte. 'Na de eerste blik volgt het ongemak van elkaar gedag zeggen. Een hand of een omhelzing? Bij Spoorloos vallen ze

elkaar wenend in de armen, maar dat is televisie. Die mensen zijn opgejaagd door een op kijkcijfers beluste regisseur die tranen wil zien. Dit is de realiteit en die is altijd ongemakkelijk.'

De vader van Nadia begrijpt er niet zo veel van. Ze is 25 jaar, woont alleen en is niet gehuwd? Naar de Kunstacademie? Verven doe je in je eigen tijd. Toch houdt ze contact met hem en ontmoet ze haar familie. Maar de antwoorden waar ze naar zoekt vindt Nadia niet bij haar vader. Net als haar moeder heeft hij alles wat 25 jaar geleden gebeurde onder de grond gestopt.

Nadia gaat daarom ook in Marokko op zoek naar zichzelf. Reyn gaat mee op reis, wat heel prettig voor Nadia is omdat hij meer reiservaring heeft. Helaas begint hun reis niet zoals ze zich had voorgesteld. De witte Reyn mag meteen doorlopen. Een strenge Marokkaanse douanier vraagt Nadia waar haar Marokkaanse paspoort is, maar dat heeft ze niet.

Deze adembenemende erva-

ring brengt een oude angst naar boven, dat ze straks in Nederland zal worden vervolgd omdat er Marokkaans bloed in haar aderen stroomt. 'De angst dat op een dag de jacht op de Marokkanen wordt geopend zoals ooit in nazi-Duitsland de Joden eraan moesten geloven. Zoals honden jagen op vossen.'

Niet zo platonisch

Eigenlijk is Reyn haar *friend with benefits*, wat ze niet tegen haar Marokkaanse familie kan zeggen. Hen wordt verteld dat de vriendschap tussen Nadia en Reyn platonisch is, maar haar familieleden doen voor de zekerheid heel erg hun best om te voorkomen dat Reyn en Nadia samen in bed belanden.

Volgens Kooijman is Reyn zelf-verzekerder dan Nadia. Daarom is hij haar spiegel. 'Ik heb willen laten zien wat een goede relatie is. Samen ben je sterker. De liefde komt op je pad om je te helpen. Reyn houdt haar ondeugende kant niet tegen. Hij ziet in haar een bepaalde levensvreugde.'

In het boek zitten wel een paar gedetailleerde seksscènes. 'Mijn uitgever zei tegen mij of ik besepte hoe daar misschien op gereageerd kan worden', zegt Kooijman hierover. 'Maar toch ben ik niet bang dat ouders hun kinderen verbieden dit boek te lezen. *Turks Fruit* van Jan Wolkers was tijdens mijn schooltijd verplichte kost. Ik kan me niet herinneren dat er leerlingen waren die dit boek niet mochten lezen. Maar ergens is het gunstig voor mij als ouders dit boek zouden verbieden, want dan wordt het voor jongeren extra interessanter om te lezen. Er zijn tegenwoordig veel manieren om boeken stiekem te lezen, zoals via Storytel of op een e-reader.'

Ze hoopt dat de ouders die haar boek lezen verder zullen kijken dan de seksscènes. 'Nadia is liefdevol en vreugdevol. Haar lichaam geeft dingen aan, bijvoorbeeld dat ze aan de bak moet. Ze moet alles eruit gooien!' •

De Swarte Bladzijden.

Naeeda Aurangzeb: 'Ik denk dat de



e witte kant nu aan zet is'

● GIJS DE SWARTE

Discriminatie: als thema is het meer in de media dan ooit. Hoe gaan we met dit fenomeen om? Gaat het de goede of de slechte kant op? Tijd om de tijdgeest te toetsen. Gijs de Swarte spreekt ervaringsdeskundigen en topwetenschappers over de stand van zaken en persoonlijke pijnpunten. Deze keer: Naeeda Aurangzeb (Abbottabad, Pakistan, 1974). Ze is presentatrice, documentairemaker en auteur. Dit jaar verschenen van haar hand de boeken *365 dagen Nederlander*, met alledaags racisme als thema, en *Hé lekker ding: 365 dagen vrouw* over alledaags seksisme.

Om maar meteen met de deur in huis te vallen: wat zijn de meest pijnlijke momenten die je zelf hebt meegemaakt?

'Wat altijd is blijven hangen, is dat ze me op de lagere school vroegen of ze mijn kleren voor carnaval mochten lenen. En de juf die eens zei: 'Kijk allemaal even naar Naeeda, zij heeft een olijkleurige huid: dat betekent dat ze mooi is in de zomer en lelijk in de winter.' Die twee herinneringen zitten vrij diep. En dan was er de programmadirecteur die - terwijl ik al lang voor *Radio 1* presenteerde - zei: 'Als je dat programma wil presenteren, moet je wel wat van literatuur weten. Lees je eigenlijk wel boeken?'

En als het over de islam gaat?

'Het bekende werk. Dat al die aanslagen toch echt wel door islamieten zijn gepleegd. En of je even wil uitleggen waarom je als moslima niet drinkt? En als je wel drinkt, waarom je dat dan doet, want je bent toch moslima? En de hoofd-doeke natuurlijk; een terugkerend

thema voor mensen die een mening hebben over jouw geloof.'

Dat lijkt me, zeker bij voortdurende herhaling, behoorlijk irritant worden. Maar is het altijd slecht bedoeld?

'Sommige dingen zijn klein, ja. Maar alles bij elkaar wordt het heel groot, een onderdeel van je leven. En als je op straat 'Ga terug naar je eigen land' te horen krijgt is dat heel naar, maar wel duidelijk. Dat kun je van je af laten glijden. Wat ik heb meegemaakt lijkt vaak heel onschuldig, maar het gaat veel dieper onder je huid zitten, omdat je je er niet tegen kan verweren. Het zijn altijd gekleurde vrienden van me die de verbaasde reacties krijgen als mensen bij hen thuis een boekenkast zien staan. 'Oh, ik wist niet dat je zo'n lezer was!'

Witte vrienden horen dat nooit. En wat moet je zeggen op een feestje met tien man om je heen, als iemand met dat terroristenverhaal tegen je begint? 'Ben je moslima?' Wat moet ik met die vraag? De echt geïnteresseerde vragen - 'Wat geloof je dan precies? Wat is dan eigenlijk je godsbeeld?' - volgen nooit. Het is het onderwerp afvinken en ergens in een voor jou bekend, en voor mij geheim hokje parkeren. Als ik 'ja' zeg, ben ik dan

terrorist of een onderdrukte vrouw, of wat je ook voor beeld hebt? *Fuck you*. Laat me met rust. Het gaat je geen bal aan.'

Niet om iets te vergoelijken en het is nogal een open deur, maar: discriminatie is van alle tijden, plaatsen en groepen, niet alleen tussen wit en bruin in Nederland. 'Dat is waar. Dus?'

Terwijl de gediscrimineerden zelf ook discrimineren, gaat jouw boek vooral over wat de witte Nederlander verkeerd doet...

'Mijn moeder is ook hartstikke fout als het bijvoorbeeld over Indiërs, hindoes of joden gaat. Totaal niet oké, en ik bespreek dat ook met haar. Maar mijn moeder schaadt er niemand mee. Zij is niet de directeur van de Belastingdienst, de ambtenaar die over de toeslagen gaat, de persoon achter het loket van de woningbouwvereniging die zich al dan niet voor jou gaat inzetten.'

Het gaat je dus ook om macht.

'Jazeker. Daarom heb ik dit boek geschreven. Macht in de privésfeer, in relaties, op feestjes maar vooral ook op maatschappelijk vlak. Macht in handen van mensen die invloed kunnen hebben op jouw leven.'

Als je even aanneemt dat iedereen al dan niet bewust discrimineert, hoe zit het met jou? Kun je een voorval leveren?

'Mijn dagboeken op de lagere school, ik las ze laatst terug en ik moet bekennen: daar staat nogal wat hardcore antisemitisme in. Maar ik heb me ontwikkeld, mijn huiswerk gedaan. Overigens is alles natuurlijk wel de schuld van de Joden.'

Daar moet je dezer dagen wel nadrukkelijk bij noteren dat we eerder hebben besproken dat ik Joodse voorouders heb, dat het een grap is en dat je erbij lacht. Het brengt me wel op wat 'cancel culture' genoemd wordt. Veel schrijvers, filmers, stand up comedians en professoren klagen erover dat ze niets meer kunnen zeggen.

'Het is altijd van de context afhankelijk, en daar maakt wie het zegt een groot deel van uit. In *Hé lekker ding: 365 dagen vrouw* wordt dat ook mooi duidelijk. Een man die je 'Hé lekker ding' in het voorbijgaan op straat na-hijgt is geen lolletje. Als je vriend het tegen je zegt als je binnenkomt, is het leuk.'

Je maakt dit allemaal al je hele leven mee. Zie je verandering dan wel verbetering?

'Nee, helaas niet. Ik zie dat mijn neefjes en nichtjes hetzelfde meemaken als ik. We zijn in de afgelopen veertig jaar op dit vlak weinig opgeschoten. Ik ben van de generatie die het met aanpassen en uitleggen heeft geprobeerd. Ik denk dat de witte kant nu aan zet is. Daar dient dit boek ook voor: zo is het; dit gebeurt er. Wat vind je ervan? En wat vind je dat je daarmee moet doen?' ●

‘Wij zijn geen criminelen. Wij zijn vluchtelingen.’



ADAM IDRIS POSEERT BIJ EEN BUS MET GEDONEERDE MAALTIJDEN OM UIT TE DELEN AAN ONGEDOCUMENTEERDE VLUCHTELINGEN EN AZC'S IN AMSTERDAM TIJDENS DE RAMADAN (BEELD: BEYOND BORDERS AMSTERDAM)

Elke maand gaat *de Kanttekening* in gesprek met vluchtelingen en statushouders in Nederland. Hoe zijn ze hier gekomen? En hoe hebben zij hun nieuwe leven in Nederland opgebouwd? Deze maand: de uit Soedan gevluchte Adam Idris (30). Hier is hij medeoprichter en bestuurslid van de stichting Between Borders Amsterdam, waar hij samen met anderen strijdt voor de rechten van ongedocumenteerde vluchtelingen.

● FITRIA JELYTA

Idris was nog maar zeventien jaar oud toen hij alleen uit Soedan vluchtte vanwege de burgeroorlog. 'Ik ging eerst naar Frankrijk en heb daar een tijdje in Parijs gewoond bij vrienden, maar uiteindelijk was het mijn doel om naar Engeland te gaan omdat ik de taal al een beetje sprak', vertelt hij. 'Ik wilde in Engeland asiel aanvragen om vervolgens daar te studeren, te werken en te wonen. Maar helaas had ik niet de juiste papieren om erheen te reizen. Toen ik hoorde dat er mensen waren die mij met een bus vanuit Calais naar Londen konden brengen, besloot ik om met hen mee te gaan.'

Zijn reis naar Londen werd abrupt stopgezet aan de grens bij Duitsland, toen de Duitse grenspolitie ontdekte dat hij zich niet kon identificeren. Idris werd samen met vier andere vluchtelingen naar een politiebureau in Duits-

vluchtelingen. En we hebben rechten'

land overgebracht, waar ze één nacht in de cel moesten doorbrengen. De volgende ochtend kwamen Nederlandse politieagenten hen ophalen, om hen naar het dichtstbijzijnde asielzoekerscentrum (azc) te vervoeren.

'Ik wist totaal niet waar ik was, alleen dat ik ergens in Duitsland terecht kwam, en daarna in Nederland. Ik geloof dat ik toen in Assen was, maar dat weet ik niet zeker, en het was geen azc. Het bleek een jeugdetentiefocentrum te zijn.'

Gedwongen in Nederland te blijven

Eenmaal in Nederland aangekomen, werd Idris door de politieagenten gevraagd naar zijn redenen om hierheen te komen. 'Toen ik in Nederland aankwam, wilde ik nog altijd naar Engeland om daar asiel aan te vragen. Maar de Duitse grenspolitie die ons tegenhield, besloot dat Nederland onze zaak maar verder moest afhandelen.'

Aan Idris werd verteld dat hij in Nederland asiel moest aanvragen, omdat hij anders in het jeugdetentiefocentrum moest blijven om te worden uitgeprocedeerd. 'Sommige jongeren met wie ik had gereisd vanaf Calais hadden besloten om in Nederland asiel aan te vragen, omdat ze niet in de gevangenis wilden blijven. Maar ik wilde nog steeds naar Engeland, dus ik besloot om geen asiel aan te vragen. Na vijftien dagen in dat gebouw besloot ik om toch maar in Nederland asiel aan te vragen, zodat ik daar in elk geval weg kon. Maar toen werd ik naar het azc in Dronten gestuurd.' Daar bleef hij een week. Toen reisde hij naar Amsterdam, waar hij de trein pakte naar Parijs. Dit terwijl zijn asielaanvraag nog in behandeling was.

'Ik wist niet dat ik in Nederland moest blijven terwijl mijn asielaanvraag werd behandeld, maar ik wilde er toch niet blijven, dus probeerde ik weer om vanuit Calais naar Engeland te reizen. Dit keer was het me wel gelukt. Ik werd via een vrachtwagen het land in gesmokkeld. Ik verbleef drie maanden in Engeland en begon aan mijn asielaanvraag. Toen ontdekten ze in Engeland dat ik al een asielaanvraag had lopen in Nederland. De Engelse ambtenaren moesten contact leggen met Nederland, waarna ik een brief ontving van de Nederlandse ambtenaren die mij vertelden dat ik terug moest gaan naar Nederland. Zolang mijn asielprocedure nog in behandeling was moest ik in Nederland blijven.'

Vanuit Londen reisde hij weer terug naar Amsterdam, om vervolgens naar het azc in Zwolle te gaan. Daarna werd hij overgeplaatst naar het azc in Deventer. 'Ik bleef daar anderhalf jaar en wachtte de beslissing op mijn asielaanvraag af. Na een tweede gesprek besloten ze om mijn asielaanvraag te weigeren. Ze wilden me terugsturen naar Soedan', zegt hij. 'Waarom?

**'De mensen hier zijn
beter dan hun regering.
Zij hebben tenminste
nog hun menselijkheid
en empathie'**

Omdat ik naar Engeland ging terwijl dat niet mocht, en ik daar ook niet de juiste papieren voor had. Ik zei hen dat ik niet in Nederland wilde blijven omdat ze mij meteen in de gevangenis hadden geplaatst, en ik werd gedwongen om in Nederland asiel aan te vragen als ik uit de gevangenis wilde.'

Idris weigerde mee te werken met de ambtenaren die hem terug wilden sturen naar Soedan. 'Ik groeide op in oorlogsgebied. Soedan is een land dat veel politieke problemen kent, en veel pijn en geweld. Ik heb daar niets meer.'

Omdat hij weigerde mee te werken, werd hij naar een detentiefocentrum gebracht in Rotterdam. Pas nadat hij contact had gezocht met de ambassade van Soedan in Den Haag werd hij vrijgelaten. Daarna moest hij het in zijn eentje zien te rooien, omdat hij geen recht had op verblijf in Nederland. 'Daardoor had ik volgens de Nederlandse wet ook geen recht op een onderkomen en mocht ik niet werken. Ik heb lang samen met andere uitgeprocedeerde asielzoekers op straat moeten leven.'

Wij zijn hier

Inmiddels was Idris 21 jaar toen hij in Amsterdam terecht kwam en dakloos werd. Hij heeft ruim zeven jaar op straat geleefd. 'Samen met andere ongedocumenteerden had ik geen andere keus dan op straat te moeten leven, omdat teruggaan naar ons land van herkomst de dood betekent', vertelt hij.

Zo sloot hij vriendschappen en ging hij samenwerkingen aan met de ongedocumenteerde vluchtelingen die hij in de Amsterdamse straten had ontmoet. Hij hoorde hun verhalen aan, en besloot om samen met hen een gemeenschap op te bouwen waarin ze elkaar konden helpen waar mogelijk. Idris kwam in contact met verschillende stichtingen en christelijke organisaties, die hem en andere ongedocumenteerde vluchtelingen in zijn netwerk van voedsel, kleding en tijdelijk onderdak konden voorzien.

Hij werd actief binnen de We Are Here-beweging. 'Dat is een sociale beweging waar we strijden voor de rechten van ongedocumenteerde vluchtelingen. We zijn met velen, en komen uit verschillende werelddelen', legt hij uit. 'We zijn geen criminelen, daklozen, of drugs- of alcoholverslaafden. Wij zijn vluchtelingen. En we hebben rechten.'

Via zijn inmiddels grote netwerk van stichtingen en hulporganisaties kwam hij in contact met een advocaat, die hem uiteindelijk kon helpen aan zijn geldige verblijfsvergunning in Nederland. 'Ik heb zelfs gesproken met de Amsterdamse wethouder Rutger Groot Wassink om hem te vertellen over de verhalen van ongedocumenteerde vluchtelingen in Nederland.'

Zijn acties met We Are Here leverden Idris contacten op met wie hij begin 2020 de stichting Between Borders Amsterdam heeft opgericht. Via deze stichting organiseert hij tegenwoordig onder meer kookbijeenkomsten. Daar bereiden ongedocumenteerde vluchtelingen maaltijden uit de keuken van hun land van herkomst, om de gerechten vervolgens samen met donateurs, bezoekers en andere vrijwilligers te nuttigen.

Vanwege de coronamaatregelen houdt de stichting op het moment geen bijeenkomsten, maar via de website worden allerlei producten verkocht die ongedocumenteerde vluchtelingen hebben gemaakt. Op deze manier kunnen zij een beetje bijverdienen om te overleven. Naast zijn taken als bestuurslid bij Between Borders Amsterdam, start Idris binnenkort met een mbo-opleiding Bedrijfskunde.

'Ik moest hier in Nederland blijven omdat ik geen andere keuze had. Maar nu heb ik hier ontzettend veel vrienden gemaakt, en heb ik veel mensen ontmoet die bereid zijn om anderen te helpen', zegt hij. 'De mensen hier zijn beter dan hun regering. Zij hebben tenminste nog hun menselijkheid en empathie. Daarom wil ik mij blijven inzetten voor het lot van de ongedocumenteerde vluchteling. Ik wil mensen zoals ik op weg helpen. Vluchtelingen willen net als ieder mens een normaal leven leiden, waar we ons geen zorgen hoeven te maken over onze veiligheid. Ieder mens heeft daar recht op, geen mens is 'illegaal'.' •

dK.Academie

voor **€29,95** p.m.

Maandelijks
opzegbaar



dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform de Kanttekening.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek (Elementaire Deeltjes van Amsterdam University Press, waarover bijvoorbeeld Nederlands Dagblad recenseert: "beter dan Google en Wikipedia samen") ter waarde van €9,99 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van €12,50 per maand.
- Abonnement op de zaterdagkrant of het maandblad van de Kanttekening (naar keuze maandelijks te switchen) inclusief digitale toegang ter waarde van €12,95
- Toegang tot maandelijks meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introductie per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in de Kanttekening uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts €29,95 per maand.

In samenwerking met:

